

КЛУБ КОЛЛЕКЦІОНЕРІВ

Секція футболістів

г. КИЕВ

Год. основи — 1981

Анатолій  
КОЛОМІЄЦЬ



**ОКРЕМІ  
СУТТЄВІ  
НАРИСИ**

з історії та статистики футболу

у газеті "Український футбол"



2021

## ПЕРЕДМОВА

З метою донесення своїх напрацювань з історії та статистики футболу України з допомогою сучасних засобів Інтернету в електронному вигляді до зацікавлених цими питаннями однодумців, у мене виникло бажання створити серію брошур з нарисами щотижневого видання рубрики "Клуб шанувальників футболу України" у газеті "Український футбол" 1909-10 років, автором-упорядником якого був саме я. Створені брошури були невеликого обсягу (28-36 сторінок), але до кожної з яких увійшло по 4 випуски цієї рубрики, тобто усього 11 брошур з 44 випусків.

Але залишилася ще велика кількість моїх напрацювань у цій газеті у рубриках до 2009 року - "Колекціонер" і "Сторінка футболіста" та з 1910 року - "Клуб шанувальників футболу України", вже під упорядкуванням Володимира Баняса та на його сторінках "Історія, статистика, футболістика", "Сторінками історії" і "Меридіани історії".

Якщо до 1909 року усі мої нариси були не величкими й здебільшого стосувалися лише колекціонування футбольних друкованих видань, сувенірів та атрибутики, то вже з 1910 року серед надрукованих нарисів були й досить суттєві, які були створені завдяки проведеним достатньо серйозним і значним дослідженням. Залишати їх без висвітлення у Інтернеті просто було б несправедливо, тим паче що з деяких часів газета "Український футбол" при головному її редакторі Сергію Бондаренку пішла у вічність.

От я і вирішив створити ще одну брошуру в електронному вигляді з найбільш цікавими і, на мій погляд суттєвими, своїми напрацюваннями. До того ж я у цій брошурі подаю ці видання не в порядку їх друку у газеті, а за своїм баченням зацікавлення читача.

Перший такий нарис, що я надаю, як я чув від штатних кореспондентів "Українського футболу" та інших періодичних спортивних видань, був сприйнятий усіма як найбільш сенсаційний і, як кажуть, нарешті на такого дописувача, як Анатолій Коломієць, усі звернули увагу.

До речі, більшість наведених у цій брошурі нарисів, надана читачеві без редагування співробітниками газети, тобто без "цензури" і виділення цитат для зменшення обсягу для розміщення в газеті. До цього відноситься й моя переписка з редакцією газети та футбольними функціонерами.

## Футбол Києва в часи голодомору в Україні

*(надрукована у газеті "Український футбол" за 21 листопада 2012 року)*

Виявляється, що ще багато хто просто не розуміє, що голодомор – це не просто голод на деякій території країни, від якого гинуть люди. Він голоду страждали в усі часи, але майже завжди через кліматичні умови, що сприяли неврожаю, або через хвороби, які нищили худобу. А от коли голод викликаний спеціально створеними умовами з метою покарання чи взагалі знищення якоїсь нації – це вже не голод, а голодомор. Якщо пов'язати з термінами, які читачу нашої газети більш властиві, то футбол – це гра за правилами, які запроваджені в Англії, тобто завжди є й буде англійським футболістом. Якби в футбол десь грали за іншими правилами, то цю гру тоді потрібно було б іменувати інакше (американський футбол, міні-футбол, пляжний футбол тощо). Але коли у нас здебільшого вживають такі найменування, як, наприклад, "київський футбол", то це недоречно, бо такої гри в світі немає, ця гра не київська, а англійська. Тому доцільніше й більш слушно застосовувати словосполучення "футбол Києва". Бажано б було дотримуватися цього, та на це вже давно ніхто не звертає увагу. От і голодомор в Україні багато хто переводить в площину звичайного голоду, порівнюючи його з голодом тих часів у Поволжі, хоча там він був викликаний

страшенною засухою. А в Україні врожай був непоганий, і голод був штучно й ціленаправлено створений вилученням усіх без виключення продуктів харчування у населення, яке їх виробляло.

Зараз вже все більше мешканців України, які небайдужі до історії своєї країни, добре розуміють причини штучно створеного голоду на початку 30-х років владою "більшовиків" й знають наслідки цього голодомору. Та ось про стан справ у спортивному житті в ті часи на території сучасної України мало кому відомо. Майже ніхто й не замислювався над тим, які ж заходи вимушені були використовувати спортсмени, зокрема футболісти, щоб уникнути наслідків цього злочину проти українського народу. Розповімо як це було саме в Києві.

Ще 6 травня 1932 року в Києві на черговому святі фізкультури, цього разу на честь II Всесоюзного конкурсу-огляду на площі Героїв Перекопу (нині – пл. Б.Хмельницького) відбувся збір усіх фізкультурників-ударників, які пройшли колонами до Червоного стадіону (нині – НСК "Олімпійський"), де відкрив мітинг голова Київської Міської Ради фізкультури Рижов. У своїй "полум'яній" промові він "накреслив" завдання на четвертий заключний рік п'ятирічки, зробивши наголос на питання оборонної роботи фізкультурорганізацій.



С.В.Косіор



В.А.Балицький

Але вже влітку про будь яку спортивну роботу в місті важко щось казати, бо преса досить скромно висвітлювала спортивні події. Наприклад, про проведення в Києві якогось чемпіонату міста з футболу, нажаль, ніякої інформації на шпальтах газет зовсім не було. Відомо, що була отримана вказівка зверху від владних структур - різко обмежити публікацію докладних описів маловажливих з "комуністичної точки зору" спортивних подій і "бульварної" хроніки, яка не мала пропагандистського та ідейного напрямку.

Навіть це свідчить про те, що вже 1932 року в Україні планувалося погіршення стану з продуктами харчування, а ближче до осені вже панував голод і спортсменам було не до змагань і зустрічей. Звісно уся відповідальність за виконання вказівок з Москви щодо "сценарію" голодомору лежить на генеральному секретареві ЦК КП(б)У Станіславі Косіорі – "хазяїні" України та голові ДПУ (з 1933 року наркомі внутрішніх справ) УСРР Всеволоді Балицькому. Ви тільки подивіться на фотографії цих "добродіїв", що були

надруковані в січні 1930 року в харківському журналі "Динамо", і стане ясно, що це були за мерзотники.

Збірна Києва цього року була запрошена до Москви, бо фізкультурне свято на честь урядової турецької делегації Геджас-Неджа потрібно було прикрасити футбольним матчем високого рівня. 5 червня зустрілися збірні Москви та Києва - нічия 1:1. Та збірну Києва додому не відпустили. Продовжили перебування, створили нормальні побутові умови й забезпечили харчуванням ще на три дні. А це ох як багато значило, бо в Києві в той час вже з продуктами було важкувато – набирала оберти спланована операція більшовицької влади по організації голодомору в Україні. Нарешті 8 червня відбувся повторний поєдинок і, що цікаво, відпочивши і відіспавшись кияни нанесли збірній столиці Радянського Союзу нищивної поразки 5:2. Такого струсу Москва й москвичі давно не відчували. А футболісти Києва, заявили про себе в повний голос, створили такий необхідний в той час для себе і команди імідж на всесоюзній арені, який послужив для них багато років. Одразу ж збірну Києва запросили до себе й лєнінградці. Перепочити не дали жодного дня і в двох матчах зі збірною Ленінграду кияни зіграли невдало.

Через голод в республіці навіть динамівці, які отримували спеціальні пайки у своїй відомчій силовій структурі ДПУ, були вже в скрутному стані, бо у багатьох з них були родини, близькі

родичі, і на всіх продуктів не вистачало. Страх невідворотного голоду був занадто сильним. Коли ще влітку начальник ДПУ Київської округи С.А.Барминський, палкий шанувальник футболу, отримав призначення до російського міста Іваново, то одразу "переманив" туди динамівських футболістів Садовського і Малхасова. А після товариського матчу в цьому місті збірної профспілок Києва, переконавшись, що там ситніше і спокійніше живеться, до "Динамо" з Іваново перейшов київський одноклубник Коротких та й гравці інших київських команд - Правозеров, Вавілов, Поталов і Гончаренко. І ось на руїнах Києва розквітла так звана збірна Іваново, успіхи якої на той час були значними.

В цей час в Москві було заарештовано гравців київського "Динамо" Свиридовського і Піонтковського за те, що вони хотіли обміняти відрізи сукна на продукти. "Торбохапи" були направлені на два роки на примусові роботи в трудову комуну міста Болшево Московської області, уникнувши більш суворішої кари. Туди засилали багатьох футболістів, які "проштрафилися", і команда цієї комуну навіть брала участь у всесоюзній першості ПСТ "Динамо".

А коли Київ покинув ще й провідний гравець "Динамо" Синиця, який повернувся до рідної Одеси, то, звичайно, ні "Динамо" Київ, ні збірна міста з футболу вже не мали тієї сили, якою славилися в минулому році, коли збірна Києва вперше стала чемпіоном України. Про це можна судити навіть з того, що у відбірковому матчі на першість УСРР 1932 року збірна Києва програла збірній Вінниці (1:4). Ще й давалися взнаки, що найкращих гравців Києва залучали до збірної СРСР на різноманітні товариські матчі. До речі, 1932 року ВРФК при ЦВК СРСР присвоїв Всесоюзному пролетарському спортивному товариству "Динамо" почесне звання "Передовий загін радянської фізичної культури", але в Україні динамівців це зовсім не втішило.

А взимку 1933 року в Україні голодомор поставив питання виживання взагалі української нації. І це було не тільки в селах, але і в містах і навіть у такому великому місті, як Київ (столицею УСРР тоді був Харків, а Київ за своїм значенням і кількістю мешканців займав друге місце - на той час 600 тисяч мешканців).

Навесні 1933 року навіть київське "Динамо" ледь животіло. Замість їжі, для посилення команди керівництво ОГПУ погодилося на поповнення її складу к्वартетом молодих амбітних москвичів, які не бажали просто перебувати в тіні великих маєстро старшого покоління в московських командах і надали перевагу вдосконаленню майстерності на берегах Дніпра. Це були захисник Василь Єпішин, півзахисник Михайло Путистін, фланговий форвард Ілля Панін і центр нападу Костянтин Щегоцький, який став одним з кращих футболістів київського "Динамо" довоєнних часів. Крім них, до команди зараховують й киян із "Желдора" - Миколу Балакіна та Василя Сухарева.



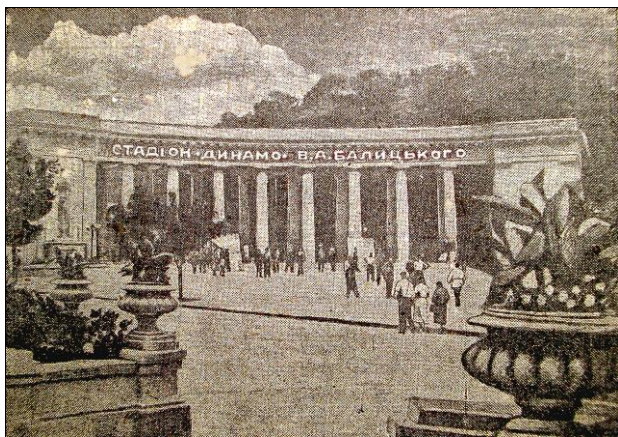
Костянтин Щегоцький

Щоб вибратися із зони голоду, який охопив Україну, енергійний і практичний керівник команди київського "Динамо" (посади тренера тоді ще не було) Лазар Федорович Коген організував вже в травні 1933 року тривалу поїздку команди за маршрутом Баку – Ерівань (нині – Єреван) – Тіфліс (нині – Тбілісі). Однак відрядити на Закавказзя вдалося лише десятьох: Ідзковського, Весеньєва, Тютчева, Єпішина, Сухарева, Путистіна, Паніна, Щегоцького, Сердюка (Шульца) і Прокоф'єва. Одинадцятим поїхав якийсь Жорж з Одеси, який щойно турне закінчилося, безслідно зник, і досі невідомо, хто ж то був насправді.

Та й в цьому "відрядженні" негаразди продовжували переслідувати киян. Зігравши в Баку внічию (0:0), динамівці могли й не дістатися до наступного міста свого турне Єревана. Коли вони робили пересадку в Тбілісі, провідник першого вагону поїзда, перевіряючи їхні квитки, не дозволив посадку, бо їх місця були вже зайняті. Тому вони вимушені були знайти собі місця аж у восьмому вагоні. Та сталося непередбачене – страшна катастрофа. Дорогою поїзд зійшов з рейок, перші вагони упали під укіс, загинуло багато людей. Так лише випадковість урятувала оновлену київську команду. Три доби гравцям довелося чекати ремонту залізничної колії, і в Єревані їх зустрічали, як гостей з того світу. Ця цікава подія в історії "Динамо" Київ довгий час замовчувалася, бо перебування команди у Закавказзі було пов'язане саме з голодомором в Україні.

Коли вже мова йдеться про голодомор, то ніяк не можна обминути подію побудови в цей час в Києві стадіону "Динамо". Ініціатором його будівництва був начальник київського ДПУ Розанов, але в здійсненні цього плану і доведення його до кінця найбільший внесок зробив О.Я.Санін – на той час начальник опервідділу ДПУ, тобто безпосередні виконавці запровадження голодомору. При розробці проекту стадіону за зразок був узятий один з кращих стадіонів у Європі – берлінський. Проектування було завершено 1932 року, коли підготовчі роботи велися вже в повному обсязі. До речі, вважалося, що стадіон будується силами ентузіастів із працівників НКВС, але насправді будували його в'язні. Така була розповсюджена практика того часу. Але для прискорення спорудження стадіону велику допомогу надала й громадськість міста. Інколи на недільники виходило по 400-500 чоловік.

Відкриття нового стадіону "Динамо" двічі відкладалося через голод у місті і відбулося 12 червня 1933 року. Стадіон отримав ім'я "верного продовжателя дела Дзержинского, первого чекиста республики" наркома внутрішніх справ і голови ДПУ Всеволода Аполлоновича Балицького (до речі, спом'янутий вище С.Косіор теж своє ім'я надав ще тільки починаючому перебудовуватися Червоному стадіону, та ці назви величних на той час споруд довго не затрималися, бо обох розстріляли як "ворогів народу" - Балицького 1937 року, а Косіора через два роки).



Будівництво футбольної арени стадіону нарешті було повністю завершено. Сидячих місць було 18 тисяч, хоча, за підрахунками, стадіон мав можливість прийняти максимум 23 тисячі глядачів. Але свято відвідали 45 тисяч осіб, оскільки було оголошено, що в буфетах будуть у продажі деякі продукти. Цього було достатньо щоб зголоднілі кияни дружньо посунули на стадіон. Підтвердженням цього є надрукована в київській газеті "Пролетарська правда" за 2 червня стаття "До відкриття стадіону "Динамо", де було вказано, що *"...На території стадіону влаштовується кілька буфетів, а також велику їдальню..."*. В місті в магазинах були пусті полиці, а тут навіть велику їдальню була можливість відвідати, а в буфетах щось прикупити для родини.

Цього дня на стадіоні проводився фінальний матч першої української "Динаміади". Змагалися команди Києва та Харкова. Кияни грали у тому ж складі, що й під час закавказького турне, тільки був залучений ще й Махиня. Харків'яни жадали реваншу за поразку в чемпіонаті УСРР 1931 року, тому грали дуже грубо, особливо Костянтин Фомін. Перепало, насамперед, тендітному Щегоцькому, який уперше постав перед київською публікою. Він і забив вирішальний м'яч у матчі (2:1), а перший гол провів Микола Махиня.

Слід навести декілька рядків ще й з статті "Стадіон "Динамо" відкрито" в "Пролетарській правді" за 14 червня, а саме: *"... Над величезним стадіоном, розбитим на десятки майданів, над терасами, над тенісними алеями палає літнє сонце. Дніпровське повітря, змішане з пахощами акацій та лип, бадьорить тіла. На терасах – 18.000 пролетарів та колгоспників Київщини (вміли й тоді журналісти яскраво змалювати події, але звідки узялися на стадіоні колгоспники – це вже занадто)..."*

В урядовій ложі т. Мануїльський, Карлсон, Демченко, Мусульбис, Василенко, Бабко, Розанов, Галицький, Хитрик, Чорнобильський, Ткачук, Ткаченко – представники партійних, комсомольських, професійних, радянських організацій (ось вони – злочинці, на совісті яких замордовані сотні тисяч українців)...

...До пізньої ночі десятки тисяч пролетарів з родинами не залишали стадіону та алеї парку".

Також і 1933 року про проведення в Києві якогось змагання на першість міста, нажаль,



Збірна УСРР зразка 1933 року перед матчем зі збірною Туреччини в Харкові (кияни: зліва другий Єпішев, сьомий Щегоцький, восьмий Прокоф'єв і десятий Ф.Тютчев)

жодної інформації немає. Преса дуже скромно висвітлювала спортивні події в місті. Напевно все ж, це було пов'язано з побоюванням влади ненароком обнародувати якісь відомості про ситуацію в місті та в республіці в цілому.

12 серпня в Харків прибула збірна Туреччини, і в цей же день відбувся матч УСРР – Туреччина. На трибунах стадіону "Динамо" імені все того ж самого В.А.Балицького розвісили гасла "Хай живе вождь комуністичної партії – краший друг фізкультурників тов. Сталін" і "Привіт фізкультурникам дружньої

нам Турції". На урядовій трибуні знаходилися Чубар і Балицький, голова ВРФК УСРР Войцеховський та представники турецької делегації. Збірна України перемогла турецьких футболістів з рахунком 3:2. У складі збірної республіки грало четверо киян: Єпішев, Щегоцький, Прокоф'єв і Тютчев.

Цього року четверо киян (Ідзковський, Тютчев, Щегоцький і Прокоф'єв) увійшли до офіційно затвердженого ВРФК списку "33-х краших" під другими номерами в своїх ампула. Але Київ в цілому займав лише шосте місце після Москви, Харкова, Ленінграду, Іваново та Костянтинівки, але випереджав Миколаїв, Одесу та Сталіно (нині – Донецьк). Тобто у десятиці найсильніших в СРСР було сім українських міст і лише три російських. І це навіть у рік голодомору в Україні.

А вже в середині грудня в Києві було проведено черговий загальноміський зліт фізкультурників під гаслом "Кожний фізкультурник – ударник, кожний ударник – фізкультурник". Оригінально! Чи не так?

## Федерації футболу України не 20, а вже... 80 років!

(підготовлена до видання в газеті "Український футбол" 8 листопада 2011 року)

### Сергію Бондаренко – головному редактору "УФ" особисто!

Пише до Вас Анатолій Федорович Коломієць. Можливо Ви мене ще пам'ятаєте. Колись, років з десять тому ми з Вами товаришували і мали дуже гарні відносини. Я колекціонер футбольних матеріалів і з Вашою допомогою став тоді головою Українського товариства колекціонерів-футболофілів (УТКФ). Було колись таке. Напевно пам'ятаєте.

Я ще у ті часи пописував статейки в "УФ" при Моторному, а ще два роки назад, коли вже видав два томи своєї книги "Киевский футбол на рубежах времен", майже рік щонеділі вів на двох сторінках рубрику "Історія і статистика" - "Клуб шанувальників українського футболу". Потім потрібно було закінчити з цим, бо треба було завершити роботу над третім томом своєї книги.

Звичайно, коли я побачив на шпальтах "УФ" що Ви стали головним редактором цієї єдиної в Україні чисто футбольної газети, я дуже був радий. Поздоровляю Вас з цим. Газета дійсно змінилася на краще, та я в цьому і не сумнівався. Хотів зателефонувати й поздоровити Вас, але так і не знайшов часу. Пробачте!

Зараз я закінчив працювати над третім томом і перечитуючи "УФ" та дивлячись програми телебачення з сумом зустрів звістку що ФФУ збирається відсвяткувати своє 20-річчя саме як 11 грудня. І це не дивлячись на те, що я багато писав і в своїх книгах і в статтях що це недоцільно і несправедливо, бо Федерація футболу України народилася 1932 року і вже наступного року потрібно святкувати її 80-річчя. Але очевидно в ФФУ газет і книг не читають, а ті хто повинен це робити і доповідати керівництву просто ліниві, якщо не обізвати їх більш суворо. Та бог з ними!

Але я завжди боровся усіма силами за унеможливленням фальсифікації фактів, особливо якщо вони знайдені з великою натугою в архівах і при перегляді величезної кількості газет і журналів давно минулих років. Та й під лежачий камінь вода не тече. Тому я й написав ще одну статтю до "УФ" і маю дуже велику надію, що вона буде надрукована. Хай навіть і з Вашими значними правками, бо я ж не літератор і не журналіст. Висловлюю свої думки як вмію.

Прикладаю до цього листа свою статтю і дуже прошу Вас прочитати її уважно. Думаю Ви зрозумієте те, що я хочу донести до декого.

І обов'язково повідомте мене чи буде стаття надрукована і коли, чи не підходить до Вашої газети, бо Ви не хочете входити у конфлікт з керівництвом. Повірте, я Вас зрозумію. Ми живемо у такі часи, що це не буде дивним.

Подзвоніть по телефонам 275-39-44 або 097-026-54-22 або напишіть декілька слів на мій e-mail.

З повагою,

**Анатолій Федорович**

#### **Текст статті:**

Усі прихильники українського футболу вже добре обізнані, що 30 листопада цього року на Конгресі Федерації футболу України буде відзначене 20-річчя нашої федерації. Не усім, але більшості шанувальників футболу не тільки в Україні, але й за її межами, одразу спало на думку – чому українському футболу вже 117 років (згідно з постанови тієї ж самої ФФУ від 3 липня 1999 року про затвердження дати народження українського футболу 14 липня 1894 року), а керівництву нашого футболу минає тільки 20 років. Пробачте, але якщо розпочинати історію федерації тільки з часів незалежності, то виходить, що раніше ніхто футболу в Україні і не керував.

Щось тут є зовсім незрозумілим пересічному громадянину – може до 13 грудня 1991 року на теренах України був інший футбол? Не український, а советський. То чому ми відмічаємо день створення українського футболу у 1894 році – тоді ж цей футбол був там галичанським, а точніше австро-угорським? Якась нісенітниця виходить. Щось тут не так. Може хтось не розуміє чогось, а може... комусь це подобається, якщо не припустити, що це комусь вигідно?

Але складається таке враження, що скоріш за все керівникам нашого вітчизняного футболу абсолютно байдуже коли щось святкувати. Комусь заманулося що 13 грудня 1991 року була створена Федерація футболу України – так воно й покотилося. Навіть ніхто не заглянув у документи. Насправді Федерація футболу вже незалежної України була створена 6 березня 1991 року, а 13 грудня ніхто її не створював і навіть президента не вибирали - ним залишався В.М.Банников, обраний саме 6 березня на офіційній установчій конференції, і саме тоді ця федерація іменувалася вже Федерацією футболу України, а не УРСР, як до того часу.

Тобто виходить що українським футболу 97 років ніхто не керував! Ну добре, до часів першої світової війни та революційних подій 1917 року при поділенні території сучасної України тут були місцеві органи управління футболу і єдиного територіального органу ні на одній половині, ні на іншій не існувало. За часів до другої світової війни в Західній Україні (Галичина, Буковина, Закарпаття) теж не було єдиного керівного органу на цих територіях. Але ж на території Української Радянської Соціалістичної Республіки такий орган управління був – спочатку Секція футболу УРСР, потім вже після війни – Федерація футболу УРСР. То куди ж цей орган управління в нашій історії футболу запхати? Хіба не саме він перетворився у Федерацію футболу України вже

незалежної? Чи може хоча б хтось у нас з прихильників футболу наважиться сказати, що Федерація футболу України не є правонаступницею Федерації футболу УРСР. Ніхто про таке навіть і не думає, бо це саме так.

То чому ж ми повинні вважати датою створення Федерації футболу України 13 грудня 1991 року, а не дату створення такого ж керівного органу в УСССР? Відповідь на це питання тільки одна – ті, що стоять у керма футболом в Україні, просто не знають коли ж була створена ця організація в УСССР або чомусь не хочуть знати. Мало вірогідно, що нинішні функціонери футболу не визнають вклад і досягнення українського футболу за часів УРСР під керівництвом С.Д.Романенка, М.С.Кузнецова, А.Л.Ідзковського, Ф.М.Мартинюка, О.О.Ошенкова та М.Ф.Фоміних, адже саме при них були здобуті найвизначніші перемоги українського футболу у 60-80 роках, а не за часів вже незалежності. Справжня дата створення керівного органу футболом в Україні вже давно відома і про неї навіть в нашій газеті кілька разів на протязі останніх років вже публікувалося, не кажучи ще й про видані книжки довідкового та історичного плану (може керівники дуже зайняті насущними проблемами і нічого не читають, то тоді хтось їм повинен доповідати про такі речі). Одразу наведемо дату – це **1932 рік** (більш точні відомості нажаль потрібно ще встановлювати і на це потрібно націлити усіх, хто цікавиться історією і статистикою українського футболу).

А тепер ще раз нагадаємо усім, кому не байдужа історія вітчизняного футболу, про перші кроки створення на теренах України загальних керівних органів футболом як за часів Радянського Союзу, так і незалежної України.

\* \* \*

Футбол на початку минулого століття робив тільки свої перші кроки на території сучасної України. Якщо на Заході, що в ті часи входив до Австро-Угорської імперії, вже тоді існували місцеві футбольні союзи, то на Сході, Півдні і в Центрі українських земель, що належали Російській імперії, тільки почали у великих містах створюватися міські Футбольні Ліги. До речі, Всеросійський Футбольний Союз (ВФС) було створено 1912 року і одними з засновників його були Київська та Одеська Футбольні Ліги. Звичайно, українські міські ліги свого самостійного союзу не створювали.

Після революції 1917 року і створення Української Народної Республіки (УНР) вже 1918 року при Українському Міністерстві Здрав'я урядом УНР було прийнято рішення формування відділу фізичного розвитку, але прийшли більшовики і все залишилося не втіленим у життя. При владі "червоних" під час громадянської війни того ж 1918 року ВЦВК РСФРР запровадив декрет про обов'язкове військово-навчання (**Всевобуч**). Вже 1922 року після закінчення громадянської війни загострилася боротьба між Всевобучем і комсомолом за керівництво розвитком фізкультури та спорту в СРСР, але скоро взагалі необхідність у Всевобучі відпала. У червні 1923 року декретом ВЦВК була створена **Вища Рада Фізичної Культури (ВРФК) при ВЦВК СРСР**. Відповідно в УРСР в жовтні цього року була створена ВРФК при ВУЦВК та при цій керівній організації місцеві ради при Губвиконкомах, які одразу охрестили "губсофіками". Саме при цих губсофіках повинні були бути створені секції по окремим видам спорту, які б замінили місцеві Футбольні Ліги. Багатовладдя в футболі – Всевобуч, КСМУ, Губсофік, старі Ліги, а з 1924 року й окружні ради профспілок (ОСПС) привело до повної плутанини і безладу. Тому 1924 року було прийняте рішення передати усі клуби й гуртки у завідування місцевих профспілкових організацій під державним контролем з боку губсофіків. Однак до 1925 року в цих організаціях відділів чи секцій, які б конкретно займалися футболом, не існувало, тим паче, що в країні взагалі декілька років проводилася активна боротьба з футболом, як "буржуазним" видом спорту, яка навіть доходила до перетворення футболу в гру "без голів". Врешті на місцях уся влада залишилася в руках ОСПС і саме вони почали запроваджувати свої власні змагання, не допускаючи туди ні гравців силових структур, ні учнів, ні студентів.

На державному рівні ВРФК та РФК республік не мали окремих підрозділів з управління футболом. У ці роки ідея "футболу без голів" трансформувалася в ідею "футболу горшка та корита". Звичайно, так легше було контролювати тих, хто сидів за цим горшком і стояв у цього корита. Першими наводити порядок у футболі вирішили в Україні, і вже 1932 року у Харкові при



УРФК була створена **Всеукраїнська футбольна секція**, головою якої було обрано Олександра Левітіна – відомого харківського суддю з футболу, автора дуже популярної в ті часи книжки "Правила гри у футбол у питаннях і відповідях". Враховуючи викладене, є всі підстави саме **1932 рік** вважати **роком народження сучасної Федерації футболу України**.

А 1934 року, коли столицю УРСР було перенесено до Києва, туди переїхала й УРФК при ВУЦВК з провідними харківськими спеціалістами з футболу В.А.Бляхом і І.С.Космачовим. І вже в Києві одразу ж головою Всеукраїнської футбольної секції було призначено І.С.Космачова. Надалі назви керівних організацій спорту та футболу в СРСР і УРСР змінювалися, як і їх керівництво.

Найбільш серйозної реорганізації керівні органи фізкультурою та спортом СРСР зазнали 1959 року - Державний комітет зі справ фізичної культури й спорту (Держкомспорт) при Раді Міністрів СРСР було ліквідовано, а замість нього створена громадська організація - Союз спортивних товариств і організацій СРСР і при ньому було створено Управління футболу. Були ліквідовані Комітети з фізкультури та спорту і союзних республік. А вже 26 травня була сформована громадська організація з управління футболом в країні – Федерація футболу СРСР. І в середині травня 1959 року на установчому пленумі була створена й **Федерація футболу УРСР**.

Ні в якому разі не можна обійти стороною події, які сталися вже 1962 року. Федерація футболу УРСР у зв'язку з високим рівнем розвитку українського футболу почала ставити питання щодо можливості вже в недалекому майбутньому створення в республіці свого вищого ешелону, а потім навіть, що особливо дивно, й питання подачі заявки на входження УРСР до ФІФА, як самостійного члена цієї організації (аналогічно входженню УРСР до ООН). Тоді голова Федерації футболу УРСР М.С.Кузнецов скрізь усіх повідомляв, що це питання вже погоджено з Федерацією футболу СРСР, і що на черговому конгресі ФІФА делегація СРСР збирається поставити його до розпорядок дня. Зараз усі розуміють наскільки все ж абсурдною була ця ідея (навіть під час деякої "відлиги") при боротьбі, яка ніколи не припинялася, з усіма виявами націоналізму в Україні та хоча б найменшими рухами в бік її незалежності в будь-якому вигляді. Навряд чи ставилося це питання на конгресі ФІФА, однак було ясно, що футбольна кар'єра М.С.Кузнецова завершилася. Так воно й сталося. А вже 29 грудня 1968 року було відновлено Державний комітет з фізичної культури та спорту (Держкомспорт) при Раді Міністрів СРСР і під такою назвою ця організація проіснувала аж до 1991 року.

\* \* \*

Вже на початку червня 1990 року група народних депутатів Верховної Ради УРСР написала звернення до українських футболістів, тренерів, любителів і шанувальників футболу. Виходячи з того, що цей документ є історичним у футбольному житті України, слід навести його в більш-менш повному обсязі:

**"Шановні друзі!**

**У час перебудови нашого суспільства стала очевидною криза спортивного життя, зокрема футболу на Україні.**

**Беручи до уваги той факт, що незабаром в Італії буде проводитися чемпіонат світу з футболу, ми, народні депутати СРСР і УРСР, хотіли б, звичайно, бачити серед 24 фіналістів змагань чемпіонату світу збірну команду України з футболу. Однак, для цього необхідно створити незалежну федерацію футболу УРСР. Але, оскільки, теперішній склад федерації футболу республіки негативно ставиться до ідеї незалежності футболу на Україні, вважаємо за необхідне скликати федерацію футболу УРСР і порушити питання про переобрання членів федерації на альтернативній, демократичній основі, Тільки тоді футбольні клуби України і національна збірна зможуть репрезентувати республіку в кубках УЄФА, чемпіонатах світу, Європи й Олімпійських іграх.**

**Маючи футбольні команди майже в кожному місті й селі, було б доцільно проводити чемпіонат України...**

**Народні депутати УРСР І.Деркач, П.Мовчан, І.Драч, Л.Кравчук, Я.Кендзьор, І.Юхновський, С.Хмара, Д.Чобіт, В.Чорновіл, Л.Скорик, Л.Танюк, Ю.Костенко, В.Івасюк та інші".**

Про що там казати. Це була пісня абсолютно для усіх шанувальників футболу в Україні. Практично, не було жодного, хто б це не підтримував. До того ж вже 16 липня була прийнята Верховною Радою УРСР Декларація про державний суверенітет України. Але все ж найбільш цікавою подією цього року було відправлення 8 серпня Міністерством закордонних справ УРСР за підписом міністра А.Зленка листа до ФІФА для розгляду прикладеного до листа звернення голови Комісії Верховної Ради УРСР з питань культури та духовного відродження Л.Танюка з проханням прийняття Федерації футболу УРСР до членів ФІФА, посилаючись на принципи, закладені в Декларації про державний суверенітет України, прийнятої 16 липня. А 4 вересня Генеральний секретар ФІФА Й.Блаттер надав ґрунтовну відповідь Міністерству закордонних справ УРСР, зміст якої полягав у тому, що Федерація футболу УРСР може бути прийнята до ФІФА тільки в тому випадку, **"якщо Українська РСР отримає політичну незалежність"**.

Однак у той час суперечності між - з одної сторони Федерації футболу СРСР і УРСР, а з другої сторони Союзу футбольних ліг СРСР та керівництва футбольних клубів і команд майстрів УРСР до кінця року настільки загострилися, що взагалі виникла загроза проведенню будь-яких змагань 1991 року. В середині жовтня представники українських команд на своїй нараді в Києві навіть висловилися за створення незалежної Асоціації професійного футболу України та за проведення самостійного чемпіонату Республіки. Тільки після цього "зламалася" Федерація футболу УРСР, так як зрозуміла, що запахло "смаженим" і скоро від неї не залишиться й "мокрого місця". Вона запропонувала вищу лігу чемпіонату СРСР поки що не ламати, а ось усі інші команди УРСР вивести з інших ліг і провести між ними свій чемпіонат УРСР.

Однак в перших числах листопада на розширеному засіданні Федерації футболу УРСР все ж, нарешті, усі згадали про правові наслідки всіх цих нововведень і в першу чергу про діючу Конституцію УРСР, яка, до речі, рішенням Верховної Ради УРСР повинна була бути до 30 листопада 1990 року приведена у відповідність до положень Декларації про державний суверенітет України. І усі дружньо вирішили почекати поки правові колізії нададуть підстави для проведення реорганізації системи, що існувала. Але вже в цьому році політичні події в СРСР призвели до того, що структура урядових органів була змінена. Спорткомітет УРСР було перетворено у Держкомітет України зі справ молоді, фізкультури та спорту, а в ньому відділ футболу перестав існувати – розчинився у відділі спортивних ігор. Більшість працівників відділу футболу була переведена до штату Федерації футболу УРСР (поки ще не України), яка з нового 1991 року повинна була стати самостійною громадсько-державною організацією.

І от вже 6 березня 1991 року в Києві відбулася установча конференція Федерації футболу України (звертаємо увагу читача, щ це вже не федерація УРСР, а федерація України). Саме **6 березня 1991 року офіційно була створена Федерації футболу України** (вже незалежної). Новим головою федерації було обрано відомого в минулому воротаря кийвського "Динамо" і збірної СРСР В.М.Банникова, а також був прийнятий Статут цієї федерації. Радою Федерації футболу України на прохання Федерації футболу СРСР була надана згода на догравання чемпіонату СРСР 1991 року за участю українських команд і на участь українських гравців у відбіркових матчах Чемпіонату Європи 1992 року у відповідь на обіцянку голови Федерації футболу СРСР В.Колоскова, як віце-президента ФІФА, підтримати Федерацію футболу України у міжнародних структурах і прийнятті її до членів ФІФА. Наведемо цитату з статті газети кийвських динамівців "Атака" за лютий 1991 року на порозі установчої конференції ФФУ:

*"...Шанувальникам футболу відомо, через що виникла потреба в цьому благородному зібранні: зник колишній фундатор федерації – Держкомспорт УРСР, на його місці виник новий державний орган, який займатиметься справами молоді та спорту. Це – привід для створення принципово нової, **незалежної національної федерації**, якої зачекався український народ..."*

І від цієї дати – 6 березня неможливо "відхреститися" тільки з причини, що Україна ще не була незалежною державою. Бо саме ще 16 липня 1990 року Верховною Радою УРСР була прийнята Декларація про державний суверенітет України, тобто, зроблений перший крок до її незалежності. А перший крок до самостійної незалежної української федерації футболу було

зроблено саме 6 березня 1991 року на її установчій конференції. І саме ця дата є датою створення Федерації футболу вже незалежної України.

У серпні 1991 року після політичних подій у СРСР і спроби скоєння державного перевороту вже 24 серпня Україна на сесії Верховної Ради УРСР заявила про свою незалежність. У футбольних колах ці політичні події сприйняли з єдиним і основним питанням – *а що ж тепер далі робити?* Вже 2 вересня відбулося засідання бюро виконкому Федерації футболу СРСР, на якому були обговорені питання подальшого розвитку футболу на теренах колишньої великої держави. Учасники наради згодилися, що шляхом переговорів і консультацій з представниками федерацій республік потрібно було б добиватися того, щоб через події, що сталися, ні в якому разі не постраждав футбол. Усі розуміли, що необхідно довести до кінця хоча б ті всесоюзні змагання, які пройшли більше половини свого терміну (насамперед – чемпіонат СРСР), а також не допустити припинення існування збірних СРСР, які здатні в майбутньому році виступити в фіналах великих міжнародних змагань. Все це було б просто нерозумно. В принципі на цій нараді й нічого іншого не могло бути прийнято. Очевидно, це все ж було найбільш мудрим рішенням.

Вже після прийняття Верховною Радою УРСР 24 серпня Акту про незалежність України та створення самостійної держави Україна, 10 вересня відбулося засідання виконкому Федерації футболу України, на якому було прийняте звернення до усіх обласних федерацій, до тренерів, футболістів і уболівальників, суть якого зводилася до одного – прийняти участь 1 грудня в республіканському референдумі й проголосувати за незалежність України. Тільки таким чином була можливість здвинути з "мертвої точки" організацію власного чемпіонату та входження до світових структур футболу – ФІФА та УЄФА. Була визначена й дата проведення пленуму Ради федерації – 13-14 грудня, тобто вже після всенародного визначення. Таким чином, Федерація футболу України вибрала, очевидно, все ж єдиний слушний – правовий шлях, без грюкання дверима та образ колишніх "хазяїв".

І вже 13-14 грудня 1991 року в Києві, на засіданні Ради Федерації футболу України було прийняте історичне рішення – вихід з складу Федерації футболу СРСР. Офіційно була зроблена заява, що, згідно всенародного референдуму 1 грудня 1991 року, Україна стала незалежною державою, а Федерація футболу України є (а не стала) самостійною, незалежною, громадською організацією, тобто була підтверджена вже наявність у офіційно створеній державі Україна її керівного органу футболу – її федерації. 13 грудня юридично не можна вважати датою створення Федерації футболу України, бо під такою назвою вона була створена вже 6 березня цього року. Голова цієї федерації В.М.Банников зачитав проект заяви про зупинення членства в складі союзної структури. Текст заяви було затверджено одногolosно. Сталося це о 14-й годині 21-й хвилині 13 грудня. О 16-й годині заява була передана факсом до штаб-квартир ФІФА та УЄФА. Також було вирішено питання щодо структури проведення першого чемпіонату та розіграшу Кубка України.

Таким чином, ми повністю визначилися з основними подіями щодо історії створення керівних органів українського футболу за часів Радянського Союзу та незалежної України. Тепер читач і сам бачить що відмовлятися від насиченої та цікавої спадщини не тільки не можна, але й згубно.

Дуже хотілось би щоб керівники Федерації футболу України з більшою відповідальністю віднесли до дати створення своєї організації. Зводити все до отримання незалежності Україною і починати с цього часу відлік своєї історії просто неможливо, нерозумно та недоцільно, тому що одразу виникає багато питань. Зараз достовірно доведено, що першою керівною конкретно футболом організацією в Україні (тоді УРСР) була Всеукраїнська футбольна секція, створена 1932 року.

Тому наступного 2012 року Федерації футболу України виповниться не 21 рік, а 80 років – ювілей, гідний того, щоб його відмітити урочисто і на належному рівні перед чи під час проведення урочистостей Чемпіонату Європи у нашій країні.

\* \* \*

Дуже хочеться одразу ж відмітити що й збірна України не бере свій початок з 1992 року, як про це скрізь нам розповідають, бо збірна УРСР була офіційно сформована ще 1924 року і своє перше бойове хрещення отримала 4 травня у Харкові на спортивному майданчику ім. Спартак в матчі зі збіркою Харкова. Свій же перший офіційний матч збірна України провела 3 вересня цього

ж 1924 року в рамках чемпіонату СРСР і стала, до речі, не тільки першим чемпіоном Радянського Союзу, але й перемогла навіть збірну СРСР (1:0) в першому в її історії матчі. Якщо не брати до уваги матчі збірної України з 1924 року, то з її історії випадають не тільки вказані вище досягнення, але й "легендарна" перемога цієї збірної 1935 року над французькою професійною командою "Ред Стар", третє місце у Спартакіаді народів СРСР 1956 року, та багато інших її досягнень.

Поки що тішить душу те, що хоч би ФК "Динамо" Київ вірно відмічає свій день народження – 1927 року, хоча чомусь вперто не 13 травня (дата офіційної реєстрації Київського пролетарського спортивного товариства "Динамо"), а восени, хоча не має жодного підтверджуючого це документа. Ніхто й не суперечить, що показова (основна) команда цього товариства була створена вже 1928 року, але ж мова йде про дату народження клубу, а в ньому не тільки перша команда, але й друга, третя, та ще й юнацькі команди футбольної школи, і навіть була жіноча команда.

Дивно, але одна з колись шанованих усіма київських команд – армійська команда ЦСКА також ніяк не могла визначитися з датою свого народження. Хоча достовірно відомо, що перший свій матч команда цього клубу (тоді збірна воєнних частин Київської округи, сформована в Києві при СК Будинку Червоної Армії і Флоту) провела 28 липня 1926 року зі збірною профспілкових команд Києва й навіть отримала у цьому матчі перемогу (3:0).

Отож можна зробити тільки один правдивий висновок – ще роботи з наведення порядку в українському футболі дуже-дуже багато. А ми ж рвемося до Європи і навіть на незрозуміле святкування 20-річчя своєї федерації запрошуємо видатних гравців і спеціалістів світового футболу, а відповісти на питання як обходився український футбол без керівництва на протязі 1894-1991 років (а це ж без малого 100 років) не зможемо. І нам що - не соромно перед колегами з інших країн?

### Голови керівного органу футболу України за часів СРСР



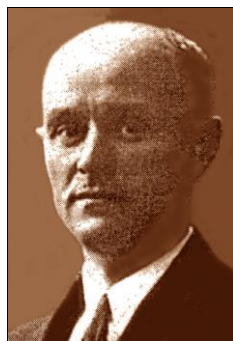
М.Я.Левітін  
Секція футболу  
при ВРФК УРСР  
(1932-34 рр.)



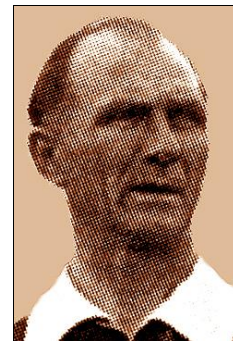
І.С.Космачов  
Всеукраїнська  
футбольна секція  
(1934-37 рр.)



С.І.Хавчин  
Футбольно-хокейна  
секція УРСР  
(1937-41 рр.)



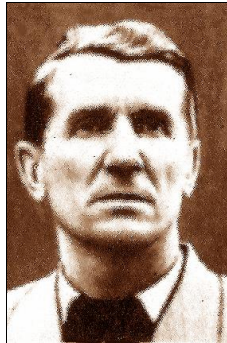
С.Д.Романенко  
Секція футболу  
УРСР  
(1944-59 рр.)



М.М.Балакін  
Федерація футболу  
УРСР  
(1959 р.)



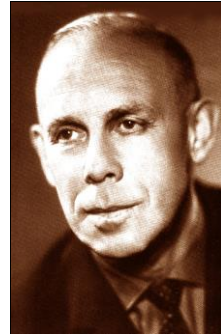
М.С.Кузнецов  
Федерація футболу  
УРСР  
(1959-63 рр.)



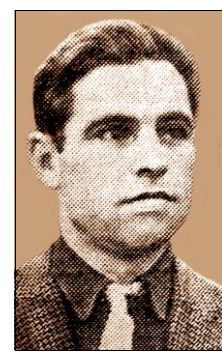
А.Л.Ідзовський  
Федерація футболу  
УРСР  
(1963-64 рр.)



Ф.М.Мартинюк  
Федерація футболу  
УРСР  
(1964-71 рр.)



О.О.Ошенков  
Федерація футболу  
УРСР  
(1971-75 рр.)



М.Ф.Фоміних  
Федерація футболу  
УРСР  
(1975-87, 89-91 рр.)

## Відповідь Сергія Бондаренка – головного редактора "УФ":

Доброго дня, Анатолію Федоровичу!

Я Вас ніколи не забував: це до питання, чи пам'ятаю я Вас.

Щодо статті, то обов'язково її надрукуємо.

Звичайно доведеться трохи її підкоротити і пропустити через літературного редактора, тому за це не ображайтесь. А з приводу боїмося ми друкувати такі матеріали чи ні, то відповім відверто - ні, не боїмося, нам, чесно кажучи, по цимбалам, що про нас будуть думати у ФФУ. Для нас головне - істина.

Буду радий Вас побачити або почути. І ще одне, якщо є така можливість, то пропагуйте нашу газету серед знайомих та друзів-колекціонерів - зараз йде передплатна кампанія на 2012 рік (закінчується вона 10 грудня ц.р.) і нам дуже хочеться підняти наклад газети.

Бажаю Вам здоров'я і щастя.

З повагою - **Сергій Бондаренко.**

**І що Ви думаєте, ця стаття, хоча й пройшла коректування, але так і не була надрукована в газеті "Український футбол", бо хто ж набереться сміливості псувати відносини з Федерацією футболу України.**

## Грузинський слід у вітчизняній футбольній геральдиці

**Що спільного між "Динамо" та Мінгрельським полком Російської імперії?**

*(надрукована в газеті "Український футбол" 17 листопада 2015 року)*

### Звідки з'явилася назва "Динамо" у радянському футболі?

Я впевнений, що не знайдеться жодного вболівальника в Україні, особливо зі стажем з радянських часів, хто б не знав чудового слогана "Динамо" – *це сила в русі!*", як і того, що ці слова належать найвідомішому пролетарському письменнику Максиму Горькому. Не так давно мені на думку спало - "А чи знають мільйони прихильників "Динамо" що саме конкретно означає це слово?". Перші ж опитування навіть серед друзів однозначно дали відповідь – лише поверхнєве уявлення, отримане ще в школі, а потім за непотрібністю просто забуте. Однак більшість чудово пам'ятає легенду радянських часів про те, як цю назву перше радянське спортивне товариство отримало, а саме:

***"Це було в один з лютневих вечорів 1923 року. У Москві розігралася хуртовина...***

***У Протопоївському провулку (за часів царя – Безбожному), в будівлі штабу військ ОДПУ (Об'єднаного Державного Політичного Управління, створеного замість, так званого, ЧеКа – "Чрезвычайной Комиссии"), Московського округу, в невеликій холодній кімнатці затрималися після роботи троє бойових друзів. Вони, звичайно не боялися підставити свої обличчя під свистячу пургу. Просто справ було не переробити...***

***За витонченим віденським шаховим столиком... сидів високого зросту комісар - Павло Семенович Уралець і зосереджено перевертав з ребра на ребро сірникову коробку... До нього підійшов Леонід Володимирович Недоля-Гончаренко - начальник політвідділу військ ОДПУ Московського округу. ...він підкреслено обережно вийняв з рук Уральця сірникову коробку і сказав:***





Членський квиток динамівця з 1926 р. (на ньому емблема і поряд значок)

Йосип (Юзеф) Станіславович Уншлихт (як і багато інших він був розстріляний 1938 року як "ворог народу"), а першим керівником секції футболу товариства та одночасно першим начальником футбольної команди "Динамо" Москва обрали особистого секретаря Ф.Дзержинського, в минулому латишського революціонера – Веніаміна Леонардовича Герсона (теж був розстріляний, але 1940 року).

А до президії з наведеної вище п'ятірки "засновників" товариства увійшов, як заступник голови товариства, лише П.С.Уралець (справжнє прізвище Нестерок-Нестеренков), в той час заступник начальника Політсекретаріату військ ДПУ Московського округу. Про Л.В.Недолю-Гончаренка та інших й мови ніде не було. Але все ж саме ці люди таки сприяли створенню МПСО "Динамо", бо про це свідчив сам П.С.Уралець, який підтвердив їх участь та простоту й буденність цієї події, з якої зробили легенду. Він, як вказано у нарисі Є.Школьнікова "Павел Уралець: Создатель общества "Динамо" ([www.sport-express.ru](http://www.sport-express.ru)) підтвердив, що запропоновану ним назву "пролетарське спортивне товариство" саме Л.В.Недоля-Гончаренко доповнив коротким і гучним словом "Динамо", пояснюючи це тим, що він в минулому працював на московському заводі електро-

двигунів "Динамо" і йому дуже подобалось це слово. До того ж П.С.Уралець уточнив, що емблема товариства, яка була запропонована саме Кирилом Івановичем Кузьмінім (начальником оргвідділення Політсекретаріату) у вигляді ромбу, в середині містила крім назви ще й за пропозицією знову ж таки саме П.С.Уральця у символічному вигляді різні види спорту.

Вже після цього П.С.Уралець, звісно, доповів про все начальнику Московського губернського відділу ДПУ Ф.Д.Медвідю, який підключив до цієї справи Г.Г.Ягodu (того самого, що був попередником Л.Берії, а в ті часи лише начальником Особливого відділу Центрального апарату ОДПУ), а той по інстанції Й.С.Уншлихту - тоді заступнику Ф.Е.Дзержинського.

А закінчилося це тим, що вже 2 жовтня 1923 року ВРФК при ВЦВК визнала доцільність існування в центрі і на місцях спортивних організацій "Динамо" за зразком створеного МПСО "Динамо". Ці спортивні організації планувалося створювати виключно для покращення фізичної та бойової підготовки особового складу органів та військ ОДПУ. І нарешті, **16 жовтня 1923 року було утворено Всесоюзне ПСТ "Динамо"**. У цей день ОДПУ і ВРФК затвердили типовий статут ПСТ "Динамо", а також Положення про Центральну Раду пролетарських спортивних товариств "Динамо", а сама Рада була створена вже 1926 року..

Але повернемося до одного з наших "героїв", до людини, яка запропонувала створеному товариству назву "Динамо", до тепер вже "легендарного" Леоніда Володимировича Недолі-Гончаренка. Як виявилось, це була дуже цікава особистість з досить невластивими пересічним громадянам рисами. По-перше, його справжнє ім'я - Лук'ян Володимирович Гончаренко (1897-1964 рр.), він москвич, за походженням - українець. Працював вже з 13 років, а коли вчився і взагалі чи мав якусь освіту – ніде не наведено. Одним з заводів, де він працював, дійсно був завод Російського електричного товариства "Динамо", що виробляв електричні генератори та двигуни (з 1935 р. – це електромашинобудівний завод ім.С.М.Кірова, а вже в наші часи - АЕК "Динамо", який спіткала така ж доля, як і, наприклад, київський завод "Більшовик", що ледь животіє). Звісно Лук'ян приймав участь у революційному русі, за що був засланий до Златоусту, за часів революції був командиром загону Червоної гвардії у Москві, під час



Л.В.Недоля-Гончаренко

громадянської війни служив у лавах РКЧА, а вже з 1922 р. у військах ЧК-ДПУ Московського округу (начальник політвідділу) – член РСДРП (більшовиків). 1923 р. приклав руки до створення МПСО "Динамо", та й ще, крім партійної роботи, захоплювався літературною діяльністю – авангардною поезією під псевдонімом "Леонід Недоля" (навіть спілкувався з В.В.Маяковським, в часи захоплення того авангардизмом). Вже 1924 р. опинився в Одесі, де був одним з організаторів і керівників славнозвісного товариства письменників-авангардистів "Юголефа" (вірші його мало кому відомі, а от цитати з журналу товариства з його висловами говорять багато: *"Только животное и идиот не нуждается в книге", "Надо крепко бухать молотом по устоям старой культурной постройки"*...). Потім він деякий час перебував... у Китаї (про це свідчать назви його нарисів). З 1928 р. він вже пише українською мовою, але його п'єси були марксистами засуджені. Тоді він, як один з керівників літературного угруповання "Нова генерація", одразу всіляко посприяв ліквідації цієї "ворожої" групи й 1938 р. (напевно за це й саме цього року) став членом Спілки письменників України. Відомо, що під час другої світової війни він був спецкореспондентом якоїсь фронтової газети, але подальша доля його мало відома. Ось такий він наш "герой", ім'я якого за те, що вчасно й в потрібному місті згадав про те як працював колись на заводі "Динамо", ще й зараз не сходить з шпальт тисяч сторінок газет і сотень сайтів в Інтернеті й до того ж він скрізь фігурує, як *"старый коммунар"* і *"израненный вояка Октября"* (можете перевірити).

А от щодо самого слова "динамо", то як свідчать енциклопедичні висновки, це слово:

- по-перше, має грецьке походження від слова "динаміка" (з грецької – сила, міць, швидкість) - стан руху, хід розвитку, зміна якогось явища під впливом діючих на нього факторів. У фізиці - це розділ механіки, в якому вивчаються причини виникнення механічного руху. Динаміка оперує такими поняттями, як маса, сила, імпульс і енергія;

- по-друге, означає "динамо-машину" або саме "динамо" - це застаріла назва електричного генератора постійного струму (винайдений в Угорщині А.Йедліком 1827 р., а запатентований в Німеччині В.Сіменсом 1833 р.), у якому енергія обертання, відповідно до закону Фарадея, перетворювалась на змінний струм, але оскільки в ті часи його ще не вміли практично використовувати, то за допомогою комутатора отримували постійний струм (пульсуючий, але однієї полярності). Найбільш відомі динамо-машини на паровозах, вони приводилися в рух паровими машинами. В подальшому динамо-машини були витіснені генераторами змінного струму, так як змінний струм піддається трансформуванню й передачі на далекі відстані. Нині термін "динамо" в техніці використовується хіба що для позначення невеличкого велосипедного генератора, що живить велосипедну фару, та ще й у тренажерах. Ось тепер вже всім зрозуміло - московський завод "Динамо" мав таку назву, бо першими його виробами були саме "динамо-машини" й виробляв він їх понад півстоліття.

І, нарешті, у продовження до викладеного вище потрібно ще вказати, що **лише 1932 року** почесний динамівець, заслужений рибак і мисливець, а за сумісництвом головний пролетарський письменник Максим Горький все-таки "нарешті" сформулював те, що, на його думку, означає "Динамо". Саме йому належить, як це зараз кажуть, авторство динамівського слогана. Одного часу в інтерв'ю газеті "Динамовець начеку" Горький заявив (дослівно з цитати): *"Мне хочется напомнить динамовцам, что греческое слово "дина" значит – сила, "динамика" – движение, а динамит - взрывчатое вещество. "Динамо" – это сила в движении, призванная взорвать и разрушить в прах и пыль все старое, гнилое, грязное, все, что затрудняет рост нового, разумного, чистого и светлого, – рост всепролетарской, социалистической культуры"*. Ось так і не інакше. Саме тоді, 1936 року усі в "совку" одразу зрозуміли, що таке "Динамо". Але, що не кажіть, вислів красивий, достойний пера великого письменника й, звісно, заслуговує на існування.

От тільки, як виявляється, сила в русі – це фізика, а в історії та нашому повсякденні, за епіграфом до газети "Бульвар" відомого нам Дмитра Гордона – одного з найширших вболівальників київського "Динамо", насамперед все ж таки –

**сила у правді!**



## Чи правда що таку гарну емблему товариства "Динамо" просто поцупили?

А тепер трохи майже сенсаційного матеріалу, який подається взагалі вперше.



Досі було добре відомо, що друга офіційна емблема Всесоюзного ПСТ "Динамо" у вигляді прописної літери "Д" синього кольору у ромбі та членський квиток цього товариства з'явилися лише після створення 1926 року Центральної Ради ПСТ "Динамо" й оголошення 30 березня складу цієї Ради. Та це не зовсім так. Дійсно, вже після цієї події нова емблема з'явилася на футболках динамівців, але першу емблему ніхто не відміняв і вона ще майже до початку другої світової війни використовувалась на багатьох офіційних документах та в друкованих виданнях. До того ж і значки з вже новою емблемою з'явилися лише 1939 року. Підтверджується це хоча б наявністю першої емблеми навіть на спільному для усіх місцевих організацій товариства членському квитку динамівця (див. ілюстрацію).

До речі, зверніть увагу на те, що на членському квитку фігурують зовсім не біло-блакитні кольори, а червоно-зелені, що свідчить про відсутність у час друкування квитків однозначності щодо кольорів товариства. Однак поява фут-больної команди московського "Динамо" саме 1926 року вперше в біло-блакитній формі та з нашивкою нової емблеми на грудях вказує на те, що в товаристві нарешті остаточно визначилися щодо переходу саме на біло-блакитні кольори, які символізували "чисті руки й світлі голови колишніх чекістів", на протигагу червоному армійському кольору крові. А нова, значно спрощена емблема у вигляді прописної літери "Д" тоді була лише, як зараз кажуть, "малим гербом" товариства.

Одразу виникає питання: хто ж ініціював чи запропонував нову емблему, тобто хто був її автором? Відповідь можна знайти на офіційному сайті московського "Динамо", де точно вказано, що автором вишуканого подання прописної літери "Д" є ніхто інший, як нападник команди тих часів Олександр Прокопович Борисов, який до того ж був ще й головним редактором першої динамівської газети "Футболист". Наведемо цитату з нарису сайту під інтригуючою назвою "Динамовский Рублёв":

*"Именно ему мы должны быть благодарны за наш великий символ – динамовскую эмблему. Еще в 1923 году основой эмблемы был определен вертикальный ромбик, но дизайн эмблемы никак не складывался. Поначалу внутри ромба были нагромождены атрибуты всевозможных культивировавшихся в "Динамо" видов спорта, что делало знак эклектичным, незапоминающимся и слабо воспроизводимым. И только в 1925 году наделенный талантом художника Александр Борисов предложил вариант эмблемы, принятый "на ура" и уже почти 85 лет являющийся предметом нашей гордости. Автор выбросил все содержимое ромбика и вписал в него святую букву Д.*

*Не поленитесь – взгляните в нашу эмблему. Обратите внимание на дизайн буквы, предложенный Александром Борисовым. Она элегантна, она молодцевата и подтянута, она горда, но не напыщенна, она изящно приукрашена, но строга в своем изяществе. Она совершенна, особенно в выбранной цветовой гамме. Этот знак носили на груди все последующие поколения динамовцев, этот знак напоминает нам о славе общества и футбольной команды, этот знак вселяет в нас уверенность в наших будущих победах".*

А ось ще, з інтерв'ю з вдовою "новоспеченого іконописця Рубльова": *"Заслуга Александра Прокофьевича в том, что он первый сделал эту эмблему и уже более 80 лет она, очень легкая, оригинальная, существует, не теряет своей привлекательности... К тому же она (літера "Д") загнана в ромбик, отчего очень хорошо смотрится и не стареет. Значки других обществ утяжелены, громоздки. А оказывается, ничего не надо. Вот тот случай, когда в простоте – гениальность..."*

*За созданную эмблему благодарили Александра Прокофьевича очень многие спортсмены-динамовцы. В его доме и по сей день хранится динамовский вымпел с буквой "Д", на котором рукой футболиста СССР №1 Льва Яшина написано: "Александр Прокофьевичу Борисову, автору динамовской эмблемы, которая голубела на вратарской рубашке, когда я защищал ворота сборной мира в Англии. Лев Яшин".*

Що ще можна сказати? Та просто вже краще й не скажеш. Зробили з рядового, так і хочеться сказати – "бідного, ні в чому не винуватого" футболіста чергову ікону та й ще одну з нескінченних легенд, тобто брехні.

Пробачте, але це саме так, бо якось, переглядаючи в Інтернеті усілякі раритетні знаки ще за часів "царя-батюшки", автор цих рядків наштовхнувся на ювілейний шикарний знак до 50-річчя існування Мінгрелського 16-го гренадерського Його Імператорського Височества Великого Князя Дмитра Костянтиновича полку, виготовлений Монетним двором Російської імперії. Звісно, одразу кинулась в очі схожість обрису літери "Д" на знаку до такої відомої усім динамівської літери. А коли пошук заглибився до розгляду усієї загальної інформації щодо цього полку, то сумніви одразу відійшли на другий план.



Ювілейний знак полку



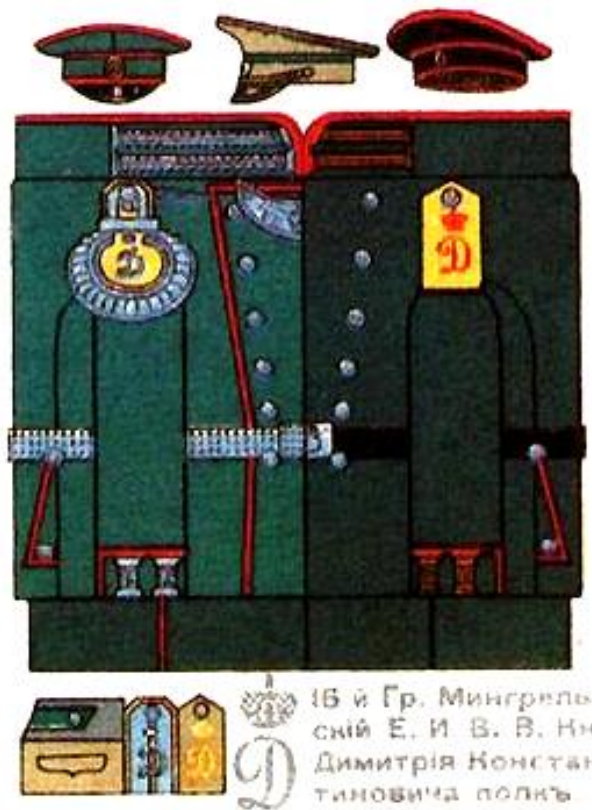
Накладка на погони та еполети  
особового складу полку

Поглянувши на самі металеві накладки, які застосовувалися на погонах рядового складу та еполетах офіцерів полку та взагалі на зображення форменого одягу, без жодних сумнівів можна зробити лише один висновок – динамівська емблема була, якщо не казати, вкрадена, то однозначно "запозичена" саме з емблеми цього полку, що символізувала першу літеру імені князя Дмитра Костянтиновича Романова.

Ось така дійсність і нікуди від цього не подінешся. Звісно, кожний бажає знайти в історії своїх улюбленців щось дуже цікаве, незвичне й витончене. І це зрозуміло, бо це приємно чути й співчувати себе причетним до чогось великого й особливого. Але будувати історію на брехні та й ще в наші часи, це вже якось гидко й принизливо.

Та що поробиш, адже це не перша і, безумовно, не остання з розвінчаних "совкових" легенд. Складається навіть таке враження, що без брехні в радянські часи й не мислилося існування. Та й зараз це підтверджується з боку північного нашого сусіда – "старшого" брата та й ще до того ж "великороса".

Звинувачувати в плагіаті чи крадіжці напевно ж ні в чому не винного футболіста було б, звісно, несправедливо. В ті часи усі так робили, до того ж він і не замислювався що хтось колись зробить його "винахідником" й припише те, про що він ніколи навіть і не мислив. Можливо його хтось найтов-хнув на це, показавши як зразок чудове зображення літери "Д" ще за часів "проклятого імперіалізму" на погонах "ворогів". Є припущення, що щира порада щодо спрощення емблеми створеного товариства йшла зверху від колишніх командуючих Мінгрельським полком, наприклад, видатного радянського воєначальника Б.М.Шапошнікова – маршала Радянського Союзу, який був особистим приятелем не тільки Й.Сталіна, але товаришував і з Ф.Дзержинським, і з В.Менжинським. Або від ще одного командуючого цим полком царської армії – К.Л.Гільчевського, відомого за його книжкою 1928 року видання під назвою "Боевые действия второ-очередных дивизий в мировую войну". Або взагалі від будь кого, хто цікавився геральдикой чи фалеристикою.



Форма особового складу  
Мінгрелського 16-го гренадерського полку

## Армійському клубу Києва не 75, а вже 83 роки

Обставини вимагають бити у дзвони і як найшвидше. І усе через те, що стало відомо – наш рідний київський футбольний клуб ЦСКА вже у цьому році планує відмітити ювілейну дату – 75 років свого заснування. Складається враження що керівництво клубу та його прес-центр зовсім закинули подалі вивчення своєї футбольної історії та й навіть не в змозі були хоча б ознайомитися з історичними знахідками та висновками, наведеними у книзі А.Коломійця "Киевский футбол на рубежах времен – 1911-61 гг.", що побачила світ ще 2007 року. Звісно важкувато прочитати майже 700 сторінок тексту та ознайомитися з наведеними документами, знайденими в архівах. Але щоб не робити таких "ляпсусів" потрібно було все ж таки хоча б поцікавитися. Для кого ж тоді пишуться й друкуються книжки?

І саме чомусь у армійському футболі аж ніяк не можуть навести лад зі своєю історією. Ще у першому футбольному виданні армійського клубу Києва - календарі-довіднику "Футбол-77. СКА Киев", виданому Червонопрапорним Київським воєнним округом (відповідальний за випуск Ю.Нечаєв) аж у 1977 році і усього на 10 сторінках форматом 10x14 см, вже чомусь, подумайте тільки, було одразу констатовано, що команда СКА Київ була заснована... 1946 року !?. Чи не абсурд? Виходить до війни у Києві армійської команди і не існувало, чи що? То може історія розвитку футболу у армії така вже секретна, що її важко вивчити. Єдиний, хто самотужки хоч щось намагається зробити для клубу - Валерій Калініченко, якого поважають усі статистики футболу України як автора-упорядника майже всіх програмок до матчів ЦСКА, нажаль не довів цю справу до кінця. В своїх дослідженнях він дійшов тільки до 1934 року, зробивши на той час сенсаційну знахідку команди УВО Київ та її перших матчів. Але глибше він не "копнув". А зараз мабуть йому забороняють це робити, бо усіх абсолютно задовольняє дата створення київського ЦСКА 1934 року, а інакше потрібно було б увійти в конфлікт з київським "Динамо". А це для потихеньку "вмираючого" клубу, у якого вже один раз забрали все, чого він досяг, зовсім небажано.

Та видно потрібно все ж таки допомогти розставити усі крапки щодо основних дат в історії цієї команди. Тому що далі вже просто якось нудить від неспроможності військових почитати в бібліотеках хоча б центральні газети, яких у Києві у довоєнні часи виходило не так вже й мало.

Розпочнемо з того, що Київський військовий округ було створено в Російській імперії ще 1862 року. Його було збережено й після революції 1917 року більшовицькою владою аж до квітня 1922 року, коли всі військові округи в Українській СРР були ліквідовані й замінені єдиним Українським військовим округом, штаб якого до 1934 року дислокувався у Харкові - столиці УСРР до 1934 року, і перебазувався до Києва тільки саме цього року. Та вже 1935 року цей центральний округ поділили на два округи – Київський та Харківський. Тобто з 1935 року знову почав функціонувати Київський військовий округ. І тільки 1992 року, після отримання незалежності нашої держави, у Києві було створено вже Міністерство Збройних Сил України. Така коротенька й дуже проста довідка, щоб викладене далі ясніше сприймалося навіть школярами.

Тепер щодо футболу. В царській армії в футбол у військових підрозділах однозначно не грали. А вже одразу після революції з введенням Всевобучу цю гру, яка тоді отримала високу оцінку на теренах створених "самостійних" радянських республік, залюбки почали застосовувати при фізичній підготовці військовослужбовців. Спочатку футбольні команди створювалися при частинах та ВУЗах (військових учбових закладах, не плутати з сучасним розумінням цієї аббревіатури). А вже 1923 року і в Київській залозі, якою командував не аби хто, а сам "легендарний" Якір, було створено Київську Військово-Спортивну Раду (Киевовоенспорт) і 24 червня почалася проводитися першість з футболу серед команд військових частин гарнізону (перший чемпіон – команда Авіа-ескадри). Наступного року була проведена з 24 серпня перша Окружна військова Олімпіада збройних сил Києва, а з 6 вересня ще й друга Всеукраїнська військова Олімпіада, з залученням і команд військових частин Російської СФРР та й Криму.

Після цих змагань було сформовано збірну команду збройних сил УСРР і до неї увійшли навіть двоє київських армійців – Крупицький і Кречотін.

Звичайно, після таких змагань почали з'являтися й збірні команди залог. У Києві така **збірна команда військових частин Київської залози** була вперше сформована при спортивному клубі Будинку Червоної Армії та Флоту і свій перший офіційний матч провела саме 28 липня 1926 року зі збірною профспілкових команд Києва, в якому, до речі, отримала перемогу – 3-0. Тому однозначно й беззаперечно саме **28 липня 1926 року й потрібно вважати офіційним днем народження армійського спортивного клубу Києва**, який потім став усім відомий, як СКА Київ, а вже за часів незалежності був перетворений у існуючий і нині Футбольний клуб ЦСКА Київ.

### Сборная Киева – сборная гарнизона

“Сегодня на Красном Стадионе состоится футбольный матч между сборной профсоюзов Киева – сборной воинских частей киевского гарнизона. Начало в 6 час. вечера”

(з газети “Киевский пролетарий”, м. Київ, за 28.07.1926 р.)

### Як не треба влаштовувати матчі

“28-го липня на Червоному Стадіоні секція ігр ОПБ призначила матч профспілкової збірної м. Києва – збірної залози на 18 год.

За півгодини до початку, збірна залози була в цілковитому складі готова до матчу. О 18 год. 12 хв. на площадку прибуло тільки 2 гравці призначеної профспілкової збірної (Жданов і Егоров). Потім, не поспішаючися, з'явилися Піскун, Юкельзон, а Бойко прийшов не маючи буту. О 18 год. 35 хв. представники секції ОПБ почали скликати з публіки, хто бажає, й, кінець-кінцем, тільки о 18 год. 45 хв. почався матч, до того ж свистка завстадіону судді не знайшов, а замість м'яча дав яйцеподібне “барахло”.

Тільки дякуючи одному з спортсменів знайшовся свисток. І все-ж матч через пізній час довелося грати дуже поспішаючися, всього по 35 хв. “хавтайм”. Змагання пройшло дуже блідо й нецікаво, бо сильна збірна залози з виразною перевагою виграла з рахунком 3:0.

Таке неуважне ставлення до військової команди треба відзначити і культвідділові ОПБ звернути увагу на таку кепську спортивну дисципліну поміж футболістами...

...Виділялися грою: Лі-Хай, Чернов та Товаровський (забив три голи)...

...Склад переможців збірної київської залози такий: Ягніс, Лі-Хай, Редько, Ломакін, Чернов, Ратін, Швецов, Чубуков, Товаровський, Кольцов і Шиманський.

(з газети “Пролетарська правда”, м. Київ, за 30.07.1926 р.)

Так, це був не зовсім звичний матч, але такі тоді були часи й багато інших матчів не дуже відрізнялися від наведеного. Треба, крім того, враховувати що між Окружною Радою профспілок (ОРПС), яка проводила першість Києва виключно серед профспілкових команд, та іншими спортивними організаціями міста, навіть державними (ОРФК) чи відомчими з силових структур (армія, ГПУ-НКВС, ті ж ВУЗи тощо), велася непримирима “війна” на протязі 20-30-х років за владу над футболом у Києві.

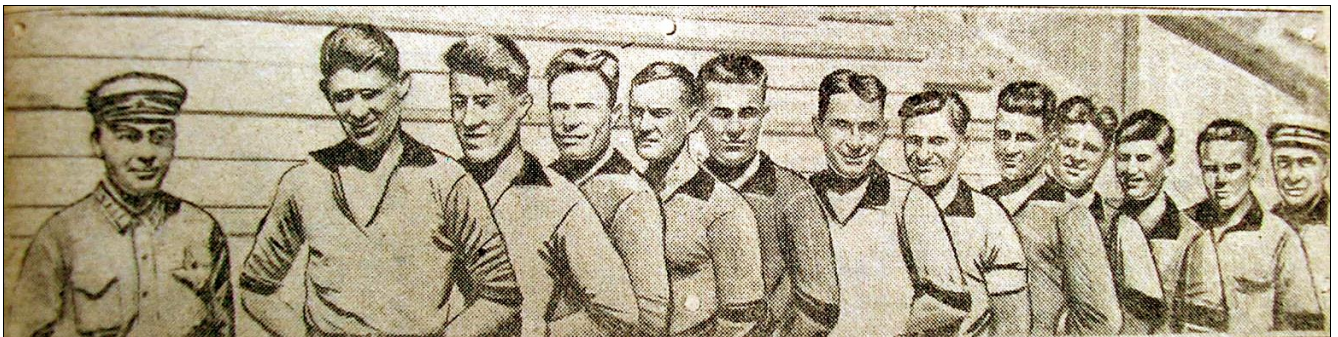
Та все ж таки юридично немає жодного застереження чомусь не рахувати цей перший матч збірної армійської команди Києва як первісток подальших армійських футбольних команд столиці України.

І зовсім нічого поганого немає в тому, що команда армійців Києва була створена на два роки раніше команди київського “Динамо”. Навпаки, треба тільки пишатися цим. До того ж перший матч між командами Київської залози і “Динамо” Київ було проведено 23 вересня 1928 року – динамівці перемогли армійців з рахунком 3:1. 5 жовтня команда Київської залози вже під найменуванням команди спортклубу БЧАФ (аббревіатура Будинку Червоної Армії та Флоту, або ДКАФ - російською мовою) провела матч зі збірною ветеранів Києва і перемогла – 6:1. До речі, саме 1928 року армійці Москви отримали назву своєї команди - спортклуб ЦБЧА (ЦДКА -

російською мовою), який на ті часи зовсім не був центральним органом армійського спорту і захищав честь тільки Московського військового округу. А вже 8 листопада в Києві була створена навіть збірна Червоної Армії та "Динамо", яка грала зі збіркою профспілок Києва, але складеної тільки з гравців команд "другої категорії".

10 серпня 1929 року ківська команда БЧА зустрілася з своїми московськими одноклубниками – командою ЦБЧА і програла 1:4, навіть не дивлячись на те, що захист і півзахист її був виключно з гравців ківського "Желдору" (нібито представляли залізничний батальйон), а в нападі грав навіть динамівець Синиця. На той час такі "підстави" траплялися досить часто і ніхто на це не звертав уваги.

Вже 1934 року, коли столицею Української РСР став Київ, сюди з Харкова були передислоковані й кращі спортсмени Українського військового округу, в тому числі й футболісти. А для покращення стану спортивної роботи у військових частинах Києва була навіть запрошена на тиждень спортивна бригада московського ЦБЧА. Московські спортсмени у Сирецькому таборі провели понад 20-ти семінарів з різних видів спорту, в тому числі й готували футболістів. Було проведено й футбольний матч між московським ЦБЧА і командою ківської Н-ської військової частини УВО, хоча всі знали, що це команда 7-го корпусу – переможець першості військових частин УВО. Цей матч кияни виграли у своїх вчителів – 2:1. Вже після цього одразу з кращих ківських і харківських гравців була сформована футбольна команда УВО Київ, тренером якої було призначено Івана Васильовича Миронова – до цього відомого миколаївського футболіста й прекрасного арбітра, який переїхав до Києва. Вже в перших матчах своїм резервним складом команда УВО перемогла команди ківського заводу "Арсенал" – 8:0 і "Будівельників" – 4:0, а перша команда УВО зіграла 4 липня внічию (3:3) зі збіркою профспілок Києва. Але й цей матч продемонстрував несерйозне відношення ОРПС до команди УВО. Спочатку нібито з причини відсутності форми у деяких футболістів початок матчу було значно затримано, до того ж представники ОРПС з'явилися на матч тільки наприкінці першого тайму, а суддя матчу взагалі його провів дуже недбало і без зосередження на грі.



Збірна УВО Київ – 1934 р. (зліва – інструктор Терехов)

Вже в серпні-вересні збірна УВО Київ відправилася у турне на схід республіки, де провела загалом 10 матчів, серед яких потрібно відмітити матчі у Сталіно (нині – Донецьк) зі збіркою цього міста (1:1) та в Харкові з динамівцями (2:1).

Однак вже 1935 року Український військовий округ було розформовано і потім на протязі 57 років в УРСР центрального республіканського округу не існувало, тобто посилення на дату створення ківського Футбольного клубу ЦСКА саме у 1934 році зовсім недоцільно й викликає подив, бо менш одного року за часів СРСР існувала у Києві центральна військова команда Української РСР, а в усі інші роки команда спочатку - Ківської залоги, а потім – Ківського військового округу.

Після повернення 1935 року дислокації Ківського військового округу у Київ його футбольна команда знову почала йменуватися – БЧА Київ. І знаменною подією цього року було включення цієї звісно не профспілкової команди до розіграшу першості Києва по другій групі, де вона виступила успішно і отримала право в наступному році грати у першості Києва по класу "А". Однак визначними цього року все ж потрібно вважати два товариських матчі: 3 липня з

"Желдором" (2:3) і 21 липня з командою Управління прикордонної і внутрішньої служби військ НКВС, складеною загалом з гравців "Динамо" Київ (2:5). Між цими матчами команда провела ще два матчі в Кривому Розі, але обидва прогнала – команді гірників (2:6) та збірній Криворіжжя (1:7).

Вже 1936 року ця команда під назвою вже УБЧА (деякий час вона носила ім'я Якіра) прийняла участь у першості УРСР серед команд першої групи (команди колективів фізкультури), але без якихось досягнень. Також вперше в своїй історії команди цього спортклубу зайняли друге почесне місце в осінній першості Києва в загальному заліку й клуб став віце-чемпіоном Києва. Ще одне досягнення цього року – ця команда вже під назвою збірної КВО (Київського військового округу) зайняла третє місце на Всесоюзній першості Робітничо-селянської Червоної Армії (РККА – аббревіатура по російськи), завдяки перемогам на збірними Білоруського округу (2:1) і Тихоокеанського флоту (6:1) та нічиєї зі збірною Уральського округу (3:3).

Наступного року в першості міста по класу "А" армійські команди вже йменувалися, як команди КО БЧА (Київського окружного Будинку Червоної Армії), і вперше цей клуб став чемпіоном міста в весняній першості в загальному заліку (серед 6 клубних команд). Але 1938 рік став останнім у довоєнні часи роком участі команди київського БЧА в першості міста і це було пов'язане з воєнними діями радянських військ на заході України щодо приєднання західноукраїнських земель до СРСР. До речі, Київський військовий округ було після цих подій перейменовано у Київський Особливий військовий округ (КОВО) і до його складу увійшли залоги великих міст Західної України. Слід відмітити участь команди Київського Будинку Червоної Армії (КБЧА) в розігріш першості Київського військового округу вже 1941 року, який було проведено з 16 травня у Львові. Сталося так, що у фіналі цієї першості команда Львівського Будинку Червоної Армії (ЛБЧА) несподівано перемогла київських армійців.

Щодо форми київської армійської команди, то кольори футболок були визначено – вони повинні бути червоними (кольору пролитої крові). А от офіційної емблеми армійці Києва у довоєнні часи не мали. Емблемою, яку в офіційних матчах вони мали на грудях футболок, служила звичайна армійська п'ятикутна зірка.

Відродження футбольної команди армійського спортивного клубу Києва сталося вже в перші повоєнні роки, але про це окрема розповідь.



## [Ще трохи про себе і... статистику](#)

*(надрукована в газеті "Український футбол" 11 лютого 2010 року)*

З причини того, що я отримав замовлення на третій том "Київського футболу на рубежах времен" (1991-2011 рр.), через брак часу я призупинив роботу в "УФ" як автор-упорядник "Клубу шанувальників українського футболу". Але узявши в руки черговий номер газети за 28.01.2010 р. зі сторінками "Клубу" №46 просто не міг не звернути увагу на статтю статистика футболу з Казахстану Єрлана Манашева "Історики проти статистиків", бо саме назва статті мене дуже здивувала. Невже є історики, які чогось раптом невдоволені статистиками? Це щось неймовірне. Бо саме історики в першу чергу зацікавлені у статистиці, без якої жодне історичне дослідження багато втрачає.

Та, як виявилось, автор статті мав на увазі саме мене, начебто саме я проти статистиків, вірніше проти одного з них – москвича Андрія Яковлева. Нащо було тоді у заголовку

узагальнювати усіх істориків проти усіх статистиків. Незрозуміло. Напевно не один я проти Яковлева, а таких як я багато.

Стаття саме зведена до незгоди Манашева з тим, як я оцінив його товариша Яковлева у своїй статті "Кому й чому не потрібна статистика футболу?", надрукованій у "Клубі" №44. Начебто я звів на нього наклеп. Та те, що я прочитав далі, було вже дійсно саме прямим наклепом на мене. І щоб хоч якось захистити шану до себе, я просто вимушений дати відповідь саме іноземцю, бо інакше це може бути сприйняте за мою згоду з усім тим про що викладено у його статті. Якби це був мешканець України, то ми б якось порозумілися при спілкуванні, і він би після моїх доказів обов'язково б надав спростування викладеного.

Але Манашева я особисто не знаю, бо ніколи не цікавився казахським футболі, і жодного разу з ним не зустрічався. Хай він вже мене пробачить, але я навіть не знав про його існування у світі статистики. Я опитав багатьох своїх знайомих і тільки дехто з них відповів мені, що щось про цього статистика чув.

Та вже почнемо з моїх відповідей на звинувачення цього "відомого" статистика. І, по-перше, на те, що я начебто "нагородив" себе званням "історик". По-перше, я дійсно не історик, бо історичного факультету жодного з учбових закладів ніколи не закінчував. Але й усі футбольні статистики, які себе "нагородили" цим званням, теж не мають спеціальної освіти у цій галузі. Просто ми звикли між собою у своєму колі величати один одного "істориками", "статистиками", "футболофілами" тощо. Так що я нічим сам себе не "нагороджував". А по-друге, це те, що я нібито ніколи не відвідував бібліотек. Та я з них у 50-60-ті роки не вилазив, бо закінчив два навчальних заклади: технікум радіоелектроніки та політехнічний інститут. А пізніше, на жаль, мені це не завжди вдавалося (робота, відрядження, родина, трое синів), але я це компенсував: по-перше, зібранням усіх без винятку книжок з футболу, журналів, газет і навіть програмок на матчі (створив свою домашню бібліотеку і від цього моя квартира навіть тріщить по швам), а по-друге, ще на початку 80-х років підписався в "Укррекламі" (була за радянських часів у Києві така "фірма") на вирізки з усіх газет СРСР і отримував їх щотижнево по пошті бандеролями.

До речі, якщо Манашев вже представився як член Міжнародної організації статистиків, напевно пишаючись цим, то я одразу хочу сказати, що стати членом цієї організації зовсім не важко – треба написати листа, надати свої анкетні дані та підкріпити одним з своїх видань. Приймають усіх. Хіба їм шкода. Я це пишу, бо був одним з перших членів Міжнародної федерації футбольних істориків і статистиків (IFFHS), хіба що на жаль не засновником. Отримував безкоштовно їх примітивні спочатку бюлетені, розмножені на ксероксі, на 8-16 сторінках, а вже з 1983 року шикарні журнали "11" на 160 сторінках. Але, на жаль, на початку 90-х років я вимушений був відмовитися від переписки з закордонними колекціонерами і так до цього й не повернувся.

Що ж до звинувачення мене, начебто я завжди залежав від своїх партнерів Ляхова і Кабанця, то вперше я від них отримав їх дослідження з бібліотек і архівів, коли ми разом почали працювати над мультимедійною енциклопедією "Динамо" Київ". Я взагалі тоді вперше взявся, як кажуть, за перо, і для прискорення розробки історії цієї рідної нам команди вони усіляко мені допомагали, за що я їм буду вдячним усе життя. При розробці перших двох томів історії київського футболу я купив цифровий фотоапарат і мав змогу навіть платити гонорари Ляхову за те, що він у бібліотеках перезняв для мене майже все, що мало відношення до київського футболу. А я в цей час перечитував і упорядковував не тільки цю газетну інформацію, а ще й ту, що була у мене в колекції. Деякими послугами Баняса я теж користувався останній рік вже при роботі над упорядкуванням нашого "Клубу". Так що в цьому поганого? Така спільна робота з моїми друзями по захопленню тільки пішла на користь. Я у них ніколи нічого не поцупив і, наскільки я знаю, вони до мене ніяких претензій ніколи не висували.

А тепер, пробачте, конкретно по пунктах статті Манашева:

1. /Відсотки помилок у статистиці/. Людина, яка багато років плідно займається статистикою, виявляється навіть не спромоглася зазирнути хоча б до енциклопедичного словника, щоб взнати, що ж воно таке – "статистика". Бо тоді б він знав, що жодне статистичне дослідження без систематичних, грубих і випадкових похибок **неможливе**. Висновок, що у

статистиці не може бути ніяких відсотків похибок, а сама статистика є або якісною, або неякісною – це щось на рівні першого класу початкової школи.

2. /У статистиці радянського футболу помилки неминучі/. Це саме так, бо яким би ви не були майстерним статистиком, вам ніколи в житті не вдасться дійти до завершення через відсутність значної частини потрібного вам матеріалу. Крім того, ще й неоднозначність інформації у друкованих виданнях, і відсутність протоколів значної кількості матчів і досить великий процент недбалості суддів матчів при складанні протоколів. Коли ви усе порівняєте, то одразу перед вами виникає проблема, то кому ж вірити – чи газеті, чи протоколу, чи якійсь книжці зі споминами ветеранів? Ось саме це приводить до **грубих помилок** у статистиці, а підрахувати справно цифри - це вже значно простіше. Але все одно не виключено, що десь все ж помилитесь. Це вже **випадкова похибка**. А от **систематичні похибки**, це те про що Манашев каже, це вже залежить від майстерності і відношення до справи самого статистика. Невже це хтось не розуміє. Або може не хоче розуміти з якихось корисних цілей? Бо тоді не можна буде кричати скрізь, що я найкращий статистик, тільки у мене усе достовірне, а інші усі ... (не хочу повторювати брудні слова Яковлева).

3. /Про статтю Яковлева/. Пробачте, де ж там хоч щось сказано невідоме раніше іншим про те, як робити статистику. Усе прописні істини та ще... безліч бруду на інших, тобто за принципом – "я один найрозумніший, а інші дурні".

4. /Бруд на побратимів/. Звісно, що не всі, хто займається однією справою, є побратимами. Ось я, Ляхов, Кабанець, Чуйко... – ми побратими. Що ж до Яковлева, то він з деяких часів нам не побратим. Людей, які обливають багном тих, з ким займаються однією справою, побратимами не величають. А те, що Манашев вважає нібито статистика "індивідуальний вид спорту", це, пробачте, хибне розуміння, бо найкращі твори завжди робляться гуртом. Візьміть хоча б чудове видання "Российский футбол за 100 лет", хоча й тут досить багато похибок, які, я впевнений, що з часом виправлять, якщо звісно допоможуть щирі статистики, бо від тих, хто замикає усе на себе, боїться, що у нього щось вкрадуть і не дай бог використають – це "собаки на сні", і цим усе сказано.

5. /Чи все є неякісною статистикою?/. Я й раніше казав, що значний відсоток. Але вона не зовсім якісна й у Яковлева, нехай він навіть використав усі протоколи, що існують. Бо саме у великій кількості протоколів помилок не менше ніж у газетах чи довідниках, бо писали їх люди – звичайні собі судді матчів, з людськими хибамі і підписували вони частенько чисті бланки протоколів тільки з деякими позначками, а дописували вже по дорозі додому, при цьому деякі з них могли чи погано себе відчувати, чи забагато, як кажуть, прийняти на душу, чи про щось забули та щось навіть вигадали. Поспілкуйтеся з суддями, вони вам багато цікавого порозказують.

6. /Юрій Самуїлович Ландер/ Манашеву вже й Ландер не до вподоби, бо він з ним не розраховувався. Він чекав від нього особливої якоїсь подяки (тобто гроші), але він сам ледь зводить кінці з кінцями. За його щорічні видання йому не тільки допомагати потрібно, а й нагородити. Ландер був шокований не Яковлевим, а його статтею. І нащо йому знайомитися з Яковлевим? Якщо той має таке бажання, то хай сам познайомиться.

7. /Єсенін/. Для мене він не бог, а вчитель. Бо саме через нього у Радянському Союзі шанувальники футболу взнали про таке захоплення, як статистика футболу, про її особливості. Якби не Єсенін, то усі ми б і досі зі здивуванням дивилися на закордонні довідники і вважали що нам це ніколи не осилити. Якби не Єсенін, то не було б і Яковлевих, і Манашевих... Бо до Єсеніна статистикою в країні займалися одиниці, усіх по пальцям перерахувати можна було, та й до того ж вони навіть не розуміли чим вони займаються. Тільки книжка Єсеніна дала поштовх такої сили, що цією справою почали займатися десятки тисяч уболівальників. І яке мені діло, що щось в книзі Єсеніна писав Варталян. Тоді не так просто можна було щось надрукувати, може тому й з нього виріс талановитий літератор. І нащо мені знати, як та чи інша книжка робилася. Якщо зануритися у цю справу, то завжди багато неприємного про авторів можна "накопати". Але мене плітки не цікавлять. Для мене саме головне, що книжка побачила світло... і найбільша у цьому заслуга саме її автора. Але коли ті, які не здатні нічого видати, працюють щоб викрити



"дрібні справи" Єсеніна і метою їх є приниження покійного, щоб прославити себе - це просто бридко. Ось як вони щось надрукують, то ми побачимо, що ж такого кримінального зробила ця людина. Але відчуваю, що нічого не буде надруковано. Автори типу Яковлева і Манашева ніколи не домовляться з видавцем, бо дуже переоцінюють вартість зробленого ними і гонорари їх ніколи не задовольняють. А до читачів, які чекають таке видання, їм байдуже.

8. /Про статистика Ляхова/. Я саме цього статистика вважаю зірцем цієї справи. Бо на будь-яке питання щодо будь-якого матчу він дає повну інформацію одразу з декількох джерел, які у нього значаться не тільки за назвою, але й навіть за номером сторінки. У наших так званих статистиків можна отримати тільки одну відповідь – раз у мене так записано у зошиті чи на сайті, то це істина. А звідки ця інформація надійшла до нього, він не пам'ятає. Щодо протоколів, то не носіться ви з ними, як з писаною торбою. Я вже вище доводив чому. І якщо Манашев має вже у віці 41 року усі протоколи з московського архіву, то це непогано, але хай він добре пам'ятає, що вони там, по-перше, збереглися не за всі роки, а по-друге, якщо він їх читав, то помилок там ой як багато.

9. /Травкін/. Я на його адресу можу сказати тільки добрі слова. А то, що його О.Кучеренко вигнав з редакції "Футболу", то це не означає, що він не "професіонал". Тай хто такий О.Кучеренко? Що це за авторитет такий? У ті часи ми знаємо за що керівники виганяли небажаних більш розумних і більш працьовитих співробітників. А пліткам вірити я не збираюсь, я вірю тому, з ким я спілкувався і його людським якостям.

10. /Колос/. Хай він є тільки "друкарською машинкою" для інших статистиків Росії, але зробив він достатньо багато, і ганьбити цю працьовиту людину не можна. Якби йому вказали на його помилки на конкретних сторінках, та й ще б довели це конкретними документами, то тоді це дійсно принесло б користь. А називати "откровеннейшей туфтой" усе що надрукував Колос, це просто аморально. Яковлев сам же нічого ніколи не надрукував, крім обсмакованих уже з усіх сторін матчів єврокубків "Динамо" Київ, та ще й таким шрифтом, що й з лупою не прочитаєш.

11. /Впізнання автора статті, який побажав залишитися інкогніто/. Та що ж там впізнавати? Зайдіть в Інтернет і порівняйте. До речі, Яковлев сам признався Яцині, що це він писав цю статтю.

12-14. /Я знаю Яковлева з 70-х років/. Так, саме з 70-х, коли у Києві почав з'являтися хлопчик з Москви років 16-17 і продавати програмки матчів. Про це пам'ятають багато київських футболістів. На те, що деякі з цих програмок були з бібліотечними штампами, усі звернули увагу. Я ніколи не звинувачував Яковлева у тому що він їх поцупив з бібліотеки, можливо він купляв їх у тих, хто їх крав. Я ж на початку 90-х років продав свою колекцію програмок матчів "Динамо" Київ киянину Є.Белозьорову, бо вважав що вона повинна залишитися в Києві, та той вже за ще більш скрутних часів перепродав її Яковлеву.

15. /Яковлев почав писати статистичну книгу про "Динамо" Київ за часів Перебудови/. Ну нехай пізніше на два роки, що це так принципово, чи вже не було до чого іншого причепитися?

16. /Щодо книги І.С.Добронравова про московське "Динамо"/. Ще раз підкреслюю, що це **чудова** книжка. Якщо хтось задрить цьому, то не моя вина. Якщо книжка переробляється, то це тільки плюс. Помилки завжди є і завжди хочеться їх позбутися, перевидавши книгу. Та не завжди це вдається. Я сам і мої щирі друзі вже знайшли деякі помилки в моєму першому томі історії київського футболу. Є й досить суттєві доповнення, але чи вдається мені перевидати перший том – не впевнений.

17. /Участь Яковлева в різних проектах/. Так, саме ніде він і не міг приймати участі, бо ніхто у Москві йому й копійки б не дав за його статистику команди іншої держави. А от слушно те, що він приймав участь саме там, де **його інтереси** перетиналися з виданням якоїсь книги. Звичайно, у книзі про московський "Спартак" є його інформація про матчі цієї команди з "Динамо" Київ. Ось чому Яковлев хвалить тільки це видання.

18. /Про мультимедійну енциклопедію "Динамо" Київ/. Назвати цю роботу вельми сумнівним виданням, це вже щось новеньке. Такого автори ще ніколи не чули. Навіть Яковлев ніколи не критикував цю роботу групи київських шанувальників футболу. Ми маємо чудові відгуки з багатьох європейських країн. А от на півночі Азії – це чомусь вже сумнівне видання. І

знаєте чому? Бо Манашев знайшов у підкреслених Ляховим прізвищах двох чи трьох гравців, які в день матчу хворіли чи були травмовані. Але ж саме тому Ляхов їх підкреслив, щоб показати що у нього є сумніви участі їх у матчі. І через це член Міжнародної організації статистиків і той що надає матеріали по Казахстану до УЄФА вважає цю енциклопедію сумнівним виданням, а 75-річного Ляхова посилає до бібліотеки почитати пресу. Та совісті хоч трошки у нього є? Це вже щось "покруче" ніж у Яковлева.

**19.** /Про те що іншої такої енциклопедії на теренах колишнього Союзу немає/. Манашев каже, що щось подібне і навіть краще зроблено по московському "Спартаку". Пробачте, але де це видання, чи хтось про нього чув, чи десь його є можливість придбати, чи може десь воно рекламувалося? Я б дуже хотів мати його у своїй колекції, але опитавши багатьох знайомих не тільки в Україні, але й у Росії я не знайшов на ці питання відповіді. Може є, але у декількох примірниках для особливо вельможних гостей "Спартака". То мені від цього не легше – я порівняти не можу.

**20-21.** /Про задрість Яковлева/. Хіба хтось суперечить, що у Яковлева є гарний статистичний матеріал про "Динамо" Київ? Таких немає. Але через те, що цей матеріал в очі ніхто не бачив, ніхто не має можливості його оцінити. Мені уявляється, що Яковлев саме й не видає хоча б частинами цей матеріал, бо боїться за його достатньо високу точність. Бо якщо в його виданні будуть знайдені сотні помилок, то його імідж статистика згасне навіки. Ось чого він і гнобить усіх, хто його оточує. А посилення на те, що у Яковлева тільки папка "Періодика" у комп'ютері займає 200 гігабайт настільки безглузде, що і казати про це не хочеться. Та мені тільки Ляхов поперезімав статті з газет в загальній кількості майже 350 гігабайт. Так що усе ясно.

**22.** /Виявлення у Яковлева невідомих матчів/. По-перше, не невідомих, а вже точно встановлено, що тих, яких не було зовсім, а у нього навіть рахунок матчів вказаний. Може він і сам їх вже повикреслював, щоб не паплюжити себе, але про це ж ніхто нічого не знає.

**23.** /Яковлев не вміє домовлятися/. Щоб купити програмку потрібні гроші, тут ніякої домовленості не потрібно. Заплатив великі гроші – і програмка твоя. А от домовитися, щоб хтось за свій рахунок видав твою книгу – це зовсім інша справа. Саме тут потрібно йти на великі компроміси заради того щоб твоя праця побачила світло.

**24.** /Альошин/. Ганьбити людину, яка усе своє життя віддала футболу, я не дозволю. Надрукуйте конкретні фальсифікації Альошина, щоб усі бачили яку ж "шкоду" він наніс радянському футболу, а тоді знущайтеся над ним. Але якщо він десь тільки зробив помилку, то тоді не піднімайте гвалт. Загляньте спочатку у свої розробки, якщо вони є, і повиправляйте свої помилки. Це Вам не часи совка, чи може у Росії та Казахстані нічого й не змінилося – за доносом Яковлева чи Манашева можуть і безвинного "розстріляти", а вони тоді займуть його почесне місце. Щось дуже "сталінізмом" смердить.

**25.** /Чи є професійні статистики?/. Дивно, але начебто один все ж є – і саме Яковлев. То цікаво, хто ж йому щомісячно зарплату дає. Чомусь не вказано. Може теща, а може це секрет. Але важко повірити, що саме заради статистики зараз може хтось надати оплачувану роботу. І що ж він таке робить, що ще й гроші отримує?

І на останнє. Я написав попередню свою статтю тільки тому, що мені совість не дозволяє залишатися байдужим, коли обливають брудом порядних людей. Цьому потрібно покласти край, інакше хамство може перемогти. А коли я ще заглянув у Інтернет і прочитав інші висловлювання Яковлева, то просто був збентежений. Читач "Клубу" добре знайомий з напрацюваннями Віктора Стріхи з Черкас. Так те, що Яковлев про нього пише на "Форумі", це просто гидко читати. Він навіть запрошує його до статевих відносин, бо "Стріха", як він пише, жіночого роду. Не буду наводити іншу його маячню в п'яному угарі.

Ось чому зараз Яковлев боїться з'явитися до Києва, бо знає що це йому просто так не минеться. Тож і усім іншим, кому не байдужа подальша доля розвитку статистики футболу потрібно все ж щось робити, щоб припинити знущання таких "особистостей" над сотнями дійсно відданих цій справі людей. Терпіти це згубно.

Мій лист до газети "Український футбол" 1 січня 2013 року:

*Дорога редакція улюбленої газети!*

*Шановний Сергію Вікторовичу!*

По-перше, щиро поздоровляю вас з Новим 2013 роком та Різдва Христовим! Бажаю від усієї душі вашій і нашій газеті процвітання та значного збільшення передплатників. Може й я в цьому якось допоможу, бо давно мав бажання висловитись на цю тему та через брак часу не зміг цього зробити раніше.

Так ось, переглядаючи останні передноворічні номери газети, звернув увагу на те, що за минулий рік до газети надійшло аж 4 900 листів від її читачів, а це в середньому понад десять звернень щоденно. Трохи все ж, напевно, перебільшили, та не в цьому справа.

Вирішив і я надіслати листа та й ще саме на новорічні свята. Може мій лист у новому році буде першим і коли дописувачі та керівництво газети зберуться разом, то звернуть саме на нього увагу, на яку я дуже розраховую, бо інакше тоді й писати начебто непотрібно було б.

Почну з того, що подякую за можливість мені, як пенсіонеру, передплатити газету за значно нижчу ціну, бо для мене це має велике значення. До цього я купляв газету в кіосках, але коли мені підказали про акцію для людей похилого віку, то зрозумів, що потрібно негайно передплатити її, адже тільки за квартал я заощаджую понад 30 гривень у порівнянні з тими грошима, які я б витратив у кіосках. Та виявилось, що я не поодинокий у цьому. Усі мої друзі та знайомі зробили те ж саме, і навіть ще молоді за віком передплатили газету на своїх батьків або бабусь чи дідусів. Усі залишилися задоволеними й радіють ще й зараз, як їм вдалося обдурили ваше ТОВ. Я теж спочатку був, чесно кажучи, здивований недолугим менеджментом вашого видавничого дому, але потім збагнув що це піар-хід, задуманий певно задалегідь, бо він вам вдався в повній мірі. Зіграти на притаманних українцям почуттях скупості – це було виконано дуже розумно. Певний, що наклад газети дещо зросте.

\* \* \*

Одразу ж, щоб далі не забути, заради процвітання моєї єдиної улюбленої газети можу підказати ще один піар-хід для підняття накладу часопису – та ще й не менш як на 5 тисяч примірників, а може, при бажанні й звісно з деяким застосуванням незначних зусиль, знайдеться й 10 тисяч додаткових передплатників саме у Києві. Все досить просто, якщо провести елементарні підрахунки. Поясню більш детально. У столиці України, аматорському футболу якої "Український футбол" зовсім не приділяє (й майже ніколи не приділяв достатньо) уваги, існує десь не менше ніж 80 футбольних клубів і учбових закладів (спортивних шкіл та інтернатів), які приймають участь у змаганнях з футболу на першість Києва та у розіграші Кубків міста. Їх команди грають за 8 віковими категоріями (діти, юнаки, юніори, молодь, дорослі, ветерани) та й ще в змаганнях інвалідів (глухі, ампутанти, ДЦП...). Якщо до цього додати змагання серед команд середніх шкіл (Шкільна ліга), дитячо-юнацької футбольної ліги, на призи "Шкіряного м'яча" тощо, то усього це десь під тисячу команд з чисельністю по 20 гравців в кожній. Таким чином, у аматорському футболі Києва задіяно десь тисяч 20 гравців, з яких не менше 15 тисяч дітей і підлітків.

А у кожного юного футболіста є родина – батько й мати, бабуся та дідусь, які душі не чають у своїй дитині чи онукові, сплять і бачать його чемпіоном, гравцем нашого рідного "Динамо" або, нарешті, хоча б інших професійних команд, де зараз, як вони чули, заробляють футболісти досить пристойно. Батьки віддають до клубів та спеціальних спортивних шкіл зараз не менше дітей, ніж у радянські часи. Особливо тих, яким не таланить гарно навчатися в звичайних школах. А саме таких підлітків зараз досить багато. Батьки, щоб дитина на тинялася по вулицям і не призвичаювалася до спиртного та наркотиків, готові віддати своїх нащадків куди завгодно й віддати за це останнє, аби заохотити їх хоч би чимось. І футбол тут займає одне з перших місць.

Виявляєте, яке задоволення отримуватимуть діти, а особливо їх батьки, коли хоча б інколи в якійсь газеті буде надруковане фото команди, в якій грають їх діти, на якому можна розгледіти їх хлопця, або може часом і промайне навіть його ім'я та прізвище. То можна вже на щось розраховувати, похвалитися близьким та родичам, сусідам, співробітникам - дивіться усі який у

мене талановитий син. Впевнений, що все наведене мною ви усі добре розумієте. Щонайменше кожна третя родина хоче прочитати про своїх дітей у пресі, а це саме ті 5 тисяч нових передплатників нашої газети.

Однак вони з'являться тільки тоді, коли будуть добре знати, що газета щонеділі хоч щось друкує про аматорський футбол у столиці, що хоча б раз на один-два місяці буде якась інформація про клуб чи школу, за команду яких грає їх дитина. Та й взагалі батьки залюбки почитають і про дитячо-юнацький футбол, про змагання, про досягнення юних футболістів, про перспективи їх розвитку й вдосконалення, інтерв'ю з тренером школи чи президентом клубу. А так як вони й самі щирі вболівальники, то поцікавляться ще й професійним футболом, станом справ в їх улюбленому "Динамо" тощо.

Погодьтеся – щось в цьому є. Витрати на це зовсім незначні. По-перше, треба розпочати, потім прорекламувати – довести до відома (в Інтернеті на сайті газети та сайті Федерації футболу Києва, безкоштовне розповсюдження в спортклубах та школах міста достатньої кількості примірників одного-двох номерів газети зі сторінкою про київський футбол та запрошенням читати про нього в наступних номерах газети, можливо навіть прийняти участь на загальних зборах членів клубу). Звісно, можна й не робити нічого цього, але треба ж нарешті усвідомлювати що "під лежачий камінь вода ніколи не потече".

По-друге, один раз на неділю хтось з вас, кому доручать, повинен буде заглянути до сайту Федерації футболу Києва або ще краще зайти за інформацією до самого приміщення федерації, яке знаходиться за 500 метрів від "Преси України". А один-два рази на місяць треба буде під'їхати до якогось з клубів міста, щоб побалакати з тренерами, отримати матеріали для ілюстрацій.

Виділяти щотижнево одну сторінку в газеті для висвітлення справ у футболі столиці України – це, я впевнений, не проблема. Газета ж має назву "Український футбол", то чому ж вищенаведеному не приділити хоч якусь увагу. Це просто потрібно робити, бо це ж столиця.

Перша перепона у цьому – це можливе існування поганих стосунків з керівництвом Федерації футболу Києва, можливо навіть саме з головою федерації - паном І.М.Кочетовим. Але, як не крутить, все ж ці стосунки потрібно якось поліпшувати або встановлювати належним чином – не просити гроші за послуги, бо грошей у них, як у громадської організації, у самих в обмаль, а пропонувати безкорисну допомогу. А коли вони побачать самі, що їх справи знаходять належне висвітлення в газеті, то можна буде вирішувати разом через спонсорів багато чого, в тому числі й фінансові питання. **Для налагодження відносин, якщо маєте бажання, я сам безкорисно вам допоможу, проведу належні переговори й доведу доцільність цієї співпраці. Хай ще й це було б наступним моїм вкладом у розвиток київського футболу.**

Друге питання, яке ви можете мені поставити – чому ж Федерація футболу Києва сама не видає газети для тих самих батьків юних футболістів? Відповідь така – газета була під назвою "Київський футбол" і виходила декілька років один раз на місяць у 90-их роках, та на жаль її головний редактор, через те, що майже не отримував гроші від КМДА, друкував у газеті усе що йому заманеться, але саме про київський футбол майже нічого там не було. Таку газету читачі не сприйняли, вона почала виходити з перебоями й скоро збанкрутіла. Потім федерація започаткувала газету "Київ футбольний", але дописувачів до неї знайти було важко, члени виконкому та комітетів федерації працюють на громадських засадах і їм вистачає основної роботи, та й більшість з них були ветеранами-футболістами й авторучку напевно в своєму житті держали останній раз ще в школі (шуткую), не те щоб ще й статті до газети писати. Створена на тих же громадських засадах редакція газети через брак часу теж не працювала, і газета вмерла, майже не ставши на ноги. А тут ще запанував Інтернет – терміново створили сайт та доручили одному з штатних працівників федерації заносити до нього коротенькі новини та фото з місць подій. Так він і до цього часу це робить. До речі, дуже порядна й чуйна людина.

А ще ж хочу сказати основне, саме про те, що болить. Я розумію, що питання публікації тих чи інших матеріалів в газеті – це справа членів правління ТОВ "Видавничий дім "Український футбол". Тобто, як вони на зборах домовилися, які завдання поставили, так воно й буде. Але все ж таки до думки читачів футбольної преси з 50-річним стажем потрібно, напевно, прислухатися. А як же інакше. Звісно, потрібно звертати увагу й на листи юних вболівальників –

передплатників газети. Там теж можна знайти щось цікаве. Але, не мені вам про це розповідати – молодь зараз давно вже газети не читає. Все, що їх цікавить, вони знаходять в Інтернеті.

Потрібно робити ставку саме на потенційного читача газети, а це вболівальники ще з тих часів, коли за газетами стояли в чергах в кіосках "Союзпечати". Тобто люди від 35 років і вище. Саме тут є поле пошуку передплатників. Тільки ці люди ще тягнуться до газети, переглядають її, зосереджуються на тому, що їх цікавить. Чи не так?

Досить значну долю уваги читач звертає на назву газети. Пробачте, але якщо це "Український футбол", то читач хоче знайти там матеріали саме про український футбол, а не про футбол на Мальті чи Андоррі. Навіть якщо він бажає знайомитись з новинами футболу в Німеччині чи Італії, то він звернеться, звісно, до видань, які спеціалізуються на цьому. А в "Українському футболі" з питань міжнародного футболу читач має надію знайти інформації лише про команди з інших країн, які є суперниками саме українських клубів у єврокубках чи збірних України; лише про українських гравців, які грають за кордоном і про їх долю й досягнення, інтерв'ю з ними. Основну масу вболівальників цікавить лише це.

Читачу "Українського футболу" абсолютно "до фені", яке становище команд в турнірній таблиці чемпіонату іншої країни після кожного туру, навіть якщо це чемпіонати Іспанії чи Англії. Пробачте, невже ви насправді думаєте, що когось в Україні цікавить як минулого тижня зіграли "Труа" з "Сошо" чи "Суонсі" з "Норвічем"?... Тоді навіщо ви кожної неділі про це друкуєте, для кого ви виділяєте одну-дві полоси газети?

Звісно, я думаю, що знаю навіщо ви це робите. Бо цей, зовсім не потрібний масовому читачеві "Українського футболу" матеріал можна зробити абсолютно "не напругає" за півгодини, закачавши його з Інтернету. "Дешево и сердито", але абсолютно для газети, розрахованої на шанувальника українського футболу, недоцільно й згубно. Багато раз чув від знайомих їх невдоволення саме цими безглуздими публікаціями. До реклами якось у нас вже звикли, бо розуміють, що це для газети додаткові гроші. А от щоб в газеті "Український футбол" розповідалося на цілій сторінці про якусь закордонну "зірку", то це просто дивує. Про Велозу ось писали цілий місяць, а де та Велоза, що він таке показав, чому наші хлопці у нього навчилися? На кожному кроці нас закликають приділяти увагу "вітчизняному виробнику", а ми все більше зациклюємося на "імпорті". І чогось в основному саме на інформації з шести країн. Не бачив ніколи інформації про футбол у наших сусідів, наприклад, у Польщі, Словаччині, Молдові чи Білорусі. Там грають сотні українців (в рідних клубах їх місця давно зайняли "легіонери"), але про те, як вони там живуть-мають жодного слова не знайти. Навіть про тих, хто грає в Росії, майже нічого не прочитаєш.

Звісно, я розумію тих людей, які в своїх листах просять побільше приділяти уваги футболу за кордоном, але ж в першу чергу вихованцям нашого рідного футболу в усіх країнах, а не футбольну "кухню" цих країн.

До того ж, нашо стільки уваги приділяти "легіонерам" в наших клубах? Відповідь, напевно, почую, що про наших немає чого й розповісти. А хіба є щось цікаве в грі тієї непомірної юрби пересічних "горе-зірок", яких понакупляли наші футбольні "олігархи"? Мріяли що засвітяться, а потім можна буде й продати набагато дорожче, але ж клепок в голові немає, то й не знають тепер як від них здихатися. А через них навіть до національної збірної навіть 11 гравців не можемо знайти. А як їх знайдеш, коли їх на поле випускають максимум на 15 хвилин наприкінці матчу та й то з слабкими суперниками. А коли ж їм показати свою майстерність, коли ж зігратися з одноклубниками? Так і "вмирають" на засадах оренди десь у Жовкві або у Бердичеві. Тільки в Києві кожного року футбольні та спортивні школи закінчують дві-три сотні юнаків. Колись декілька найкращих з них залучалися до "Динамо", де за декілька сезонів в молодіжних командах і дублюючому складі вони ставали майстрами футболу, навіть "зірками". А подивіться хто зараз грає в "Динамо-2" чи в молодіжному складі – смішно, але та ж сама юрба "легіонерів". Але через те, що там гра для них як покарання, то вони або "страйкують", або "хворіють" – грати зовсім не хочуть, а гроші отримують за контрактом. Декілька наших українських гравців там взагалі губляться, бо нічого не можуть зрозуміти – чи в футбол їм грати, чи також придурюватися. А тренування – це взагалі "цирк". Сходіть, подивіться, може щось і зрозумієте.

\* \* \*

Про закордонний футбол не пишть так часто, на "легіонерів" не звертайте значної уваги. А що замість цього друкувати? Самі вирішуйте, але якщо ви вже назвалися "Українським футболем", то й пишть саме про цей футбол. Або змініть назву газети, якщо кортить написати як зіграв "Атлетіко" Мадрид з "Атлетіком" Більбао. Назвіть газету просто "Футбол". Вже є, тоді "Арена", чи яось ще.

А щоб зрозуміти чим замінити "закордонщину", перечитайте ті п'ять тисяч листів, які надійшли вам в минулому році. Гарантую, що в кожному другому читачі хотіли б прочитати хоч щось і про історію такого нам рідненького, саме українського футболу. І не тільки про ювілеї визначних подій та "зірок", хоча й їх було багато. А про щось невідоме пересічному читачеві.

**Хто буде таку інформацію надавати вам? А хоча б і я. До того ж, за це навіть і копійки не візьму.** Поясню нащо це мені. Справа в тому, що я давно цікавлюсь усіма друкованими матеріалами щодо історії українського футболу і маю практично усі книжки на цю тему, а також тисячі статей з газет та журналів, безліч фотодокументів. Мало хто знає, що історія нашого футболу за часів СРСР вже давно написана й чимось здивувати читача важко. Якщо докладно її викласти на папері, то це буде не менше десяти томів. Можливо в майбутньому хтось і зробить таке видання. Я от спробував створити історію київського футболу, то в мене вийшло аж три товстенних томи (загалом 2 тисячі сторінок).

Та найбільш цікаве взагалі в будь якій історії футболу – це його перші кроки, особливо коли вони були зроблені понад 100 років тому й документів про це залишилось нащадкам не так вже багато. Є велика потреба в їх пошуку в архівах і на полицях бібліотек. Кожний знайдений документ може дуже змінити уяву шанувальників футболу щодо тих чи інших вже встановлених дат і святкування їх ювілеїв. Сенсації ще попереду, адже так мало ще розглянуто й вивчено з того, що існує, але, нажаль, й досі ніким не затребуване.

Останні два роки я працюю над упорядкуванням саме того, що вже знайдено й надруковано не тільки мною та моїми знайомими й друзями з різних куточків України, але й літераторами, журналістами й вченими, навіть з-за кордону, котрих перші кроки футболу на теренах України цікавлять не менше ніж мене. Таких праць досліджено мною вже більше сотні – це й солідні монографії та й невеличкі, але напрочуд цікаві, брошурки.

Фактично, надрукувати книгу про перші кроки футболу в усіх регіонах України за 1894-1917 роки можливо й зараз. Однак є ще дуже багато загадок, а ще більше вигадок. Деякі "автори" історії свого міста у гонитві за сенсацією та з метою стати першими на футбольній ниві України понавигадували такого, що це просто неможливо вже терпіти. Відомі шляхи створення таких вигадок: спочатку посилались на спогади майже сторічного віку ветеранів футболу про те, як вони приймали участь у матчах ще за "царя Гороха", але коли це вже громадою не сприймалося, то почали просто "творити" підробки – видавати деякі друковані матеріали на 10, а то й 20 років раніше, розраховуючи що ніхто цього не перевірить. Наведу приклади:

- відсвяткували 100 річчя полтавського футболу 1909 року - на два роки раніше ніж про це свідчать документи, дуже вже хотілося обігнати і Київ, і Миколаїв;

- минулого року кіровоградці офіційно заявили, що їх "Зірка" – найстаріший з усіх існуючих зараз футбольних клубів, посилаючись начебто на знайдені статті з місцевої газети тих часів, але чомусь ніде не навели вихідні дані цих документів, навіть на сайті клубу, де, до речі, розмістили ще й фото якоїсь невідомо де узятій команди – як кажуть "щоб було";

- шанувальникам історії футболу відома інформація навіть про те, що нібито Бердянськ є батьківщиною не тільки українського футболу, а навіть і російського. Добре що хоч не світового, бо англійці б не пережили такого зухвальства й точно б морди понабивали таким "історикам".

- про одеситів я вже мовчу. Скільки пару було випущено щодо "родини отечественного футболу" та ще й про ОБАК аж з 1878 року, а жодного документального підтвердження так ніде і не з'явилося – одні побрехеньки, і ніхто так і не поворухнувся щоб піти хоча б до бібліотеки чи до музею, не кажучи вже про архіви.

**Мені хотілося б один-два рази на місяць на шпальтах вашої газети, розповідаючи про відому інформацію щодо перших кроків футболу в тому чи іншому регіоні України, ставити такі питання на обговорення, з можливістю отримання будь-якої нової інформації,**

якщо вона відома читачам газети. Маю надію, що це дасть новий поштовх в пошуку документального підтвердження багатьох визначених вже дат. Колись, п'ятнадцять років тому, ми створили Українське товариство колекціонерів-футболістів (УТКФ) з метою розробки історії вітчизняного футболу, але тоді мало хто мав надію, що вже через десять років з'являться фоліанти, упорядковані саме членами того товариства. От і зараз я маю велику надію, що й така рубрика у вашій газеті, могла б дати новий поштовх в цьому напрямку.

Я зовсім не претендую на одноосібне висвітлення історичних подій, бо в мене матеріалів щодо 10-12 історико-етнографічних регіонів України є десь лише на стільки ж сторінок газети, тобто на цілий рік при подачі матеріалу один раз на місяць. Я знаю й дуже ціную працю вашого дописувача Володимира Баняса, особливо його статистичні дослідження, що хоча й дуже рідко, але газета друкує в рубриці "Меридіани історії". Я завжди залюбки ставився до будь кого, хто виявляє бажання досліджувати історичні події й готовий надавати знахідки до такої рубрики.

Не так давно я з Банясом майже рік вели в газеті щотижнево на двох сторінках рубрику "Клуб шанувальників українського футболу". Було зроблено майже півсотні номерів "Клубу" і відгуки читачів були тільки схвальні. Можна було б і зараз спробувати продовжити наше співробітництво, але вже з новим ухилом.

Дивіться самі, я своє бачення й пропозиції виклав. Пробачте за великий обсяг листа, але я бажав щоб він все ж хоч трохи зачепив вас, бо я певний, що й для вас рідний футбол – це не просто біготня афроамериканців по газонах стадіонів України, а щось більш значне. Маю надію, що ви добре зрозуміли, що я цим листом хотів довести.

Якщо в цьому напрямку є перспектива співпраці, то чекаю на відповідь та запитання. Якщо не отримаю відповідь на протязі січня, то доведеться шукати якісь інші шляхи просування своїх задумів.

З повагою,

*Анатолій Федорович Коломієць*

Як бачите, я вже тоді передчував, що не так довго залишилося нашій усіма улюбленій газеті існувати. Така велика її роль у пропаганді й висвітленні футболу України, що залишається лише поспівчувати й пожаліти, що ніхто з її колективу та керівництва не звернувся за допомогою. Адже ми гуртом безкорисно могли її врятувати.



Реликвии, находки, экспонаты  
Не очень-то нарядны и богаты.

Но что с того? Для любящей души  
И эти экспонаты хороши.